УзССР Давлат китоб палатаси
12 АПР 1991
ВНЕСАНО

Халқ денгиздир, халқ тўлқиндир, халқ кучдир!

ХАЛҚ СЎЗИ

خلق سوزى

ҲИЖРИЙ: ҚАМАРИЙ 1411 ЙИЛ РАМАЗОН, 25-КУН • ШАМСИЙ, 1370 ЙИЛ ҲАМАЛ, 21-КУН

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ РЎЗНОМАСИ

1991 йил 1 январда таваллуд топган | 1991 йил 10 апрель, чоршанба, № 69 | НАРХИ обуначига 7 тийин. Сотувда 10 тийин.

Водийларни яёв кезганда...

«ХАЛҚ СЎЗИ» ВА ЖАМОАТЧИ МУХБИРЛАР ХАБАР ҚИЛАДИЛАР:

Абулқосим МАМАРАСУЛ ўғли:

ФОРИШ. Нарвон қишлоғида қурилаётган тегирмон ишга тушди. Эски тегирмончи Уйғор бобо ўз шогирдлари билан Жарбулоқ, Ойтамғали, Болғали, Қизилбулоқ қишлоқларининг аҳолисига хизмат кўрсатмоқда. Қўлбола тегирмонда тайёрланган ун одамларга манзур бўлаётгани учун мижозлар кун сайин кўпайиб бораяптилар.

Г. ПУЛАТОВ:

ШАҲРИСАБЗ. Шаҳар кенгаши жамоатчиликнинг талаб ва истакларини инобатга олиб, Киров номи билан аталаётган ўрта мактабга Амир Темур номини беришга қарор қилди.

Маҳмуд МАРДИЕВ:

СОВЕТ болалар фондининг Бухоро вилоят бўлими «Навръз-90» телемарафонидан тушган маблағнинг ўзларига тегишли қисмини қишлоқ районларида яшаётган кам таъминланган оилаларга беришга қарор қилган эди. Яқинда ана шу хайрли иш сари илк қадам қўйилди. Жойлардаги маҳаллий кенгашлардан кимга нима кераклиги сўраб аниқлангандан сўнг, 50 оилага сигир сотиб олиб берилди.

Р. АКБАРОВ:

НАМАНГАН. Халқ депутатлари вилоят совети ижроия комитетининг ташаббуси билан «Хотира» китоби ташкил этилди. Улуғ Ватан урушида ҳалок бўлган, бедарак йўқолган ҳамюртлар номини абадийлаштириш мақсадида қилинган бу хайрли ишга кўпчилик бош қўшди. «Хотира» китобида урушда халок бўлганларнинг жангларда кўрсатган қаҳрамонликлари, қуролдош дўстлари қаерда дафн этилганликлари ҳақида маълумотлар жамланган.

Абдураҳим МАМАДАЛИЕВ:

ЛЕНИНГРАД РАЙОНИ. Шу йил 2 февраль куни соат 18.50 да Ўзбекистон телекўрсатувида «Аралаш» ҳажвий киножурнали ўрнига концерт намойиш қилинди. Ажойиб қўшиқ ва рақс базми бўлаётганди. Эшиттириш ўрталарида, қизлар рақсидан сўнг, исми-шарифи эълон қилинмаган бир қиз чиқиб, ярим яланғоч ҳолда шундай ўйнадики, менга қолса шу кўринишни халқимизга нисбатан ҳурматсизлик деб билардим. Ёнимда ўғил, қиз, келинларим ўтиришганди. Уялиб кетдим. Ўнғайсизланаётганимни сезишгач, ҳаммалари турли нарсаларни баҳона қилиб, бирма-бир ташқарига чиқиб кетишди. Миллатимизга, урф-одатимизга хос бўлмаган, ёшларни ахлоқсизликка ундайдиган бундай чет эл рақсларининг намойиш қилинишидан қандай манфаат бор? Наҳотки ҳар қандай беҳаё қилиқлар йиғиндисини санъат ҳисоблаб, экранга олиб чиқавериш керак бўлса?!

Раҳим КАРИМОВ:

ЎШ. Яқинда Москвада ўтказилган халқ истеъмоли моллари «Консульэкспо-91» халқаро кўргазмасида намойиш қилинган Ўш атласи чехословакияликлар эътиборини тортди. Улар «Мурас» халқ ҳунармандчилик бирлашмаси вакилларига ҳамкорлик қилишни таклиф этишди. Шартнома имзолангач, ҳамюртларимиз чехиялик биродарларига 100 минг метр ранг-баранг газлама юборишди. Ўрнига талаб-эҳтиёж катта бўлган мунчоқ, нозик оладиган бўлишди.

Бу галги кўргазмага ўшлик ҳунармандлар 20 хилдан зиёд маҳсулот олиб боришганди. Совғалар, миллий кийимлар, мусиқа асбоблари, уй анжомлари туркиялик савдогарларда қизиқиш уйғотди.

НОН заводида янги цех ишга тушди. Анвар Фозилов бошлиқ новвойлар кунига 8 минг донадан зиёд нон ёпишмоқда. Келгусида корхона қошида новвот тайёрлайдиган цех очиш режалаштирилди.

Исматилла ТОШЕВ:

ТОШКЕНТ. Ўзбекистон Фанлар академиясининг Зоология ва паразитология институти билан республика аллергия маркази олимлари ҳамкорлигидаги изланишларнинг бир қисми ечимини топди. Улар инсон танасида кутилмаганда пайдо бўладиган тери касалликлари — қичима, эшакеми, нафас йўллари аллергияси сингари хасталикларни келтириб чиқарувчи уй чанги каналари эканлигини аниқладилар. Бир грамм чанг таркибида 1,5—2 мингтагача кўз илғамас биологик мавжудот бўларкан.

Олимлар қисқа вақт ичида тери хасталикларини қўзғатувчи ва хуружлантирувчи уй чанги каналарининг бир-биридан фарқ қиладиган 28 турини ўргандилар. Ҳозир ана шу каналарнинг ўзидан аллерген тайёрлаб касалликни аниқлаш ва даволашда ишлатиш режалаштирилмоқда. Шу мақсадда институт лабораторияларида кўз илғамас уй чанги каналари кўпайтирилмоқда.

Гулнора МАТЕҚУВОВА:

АМУДАРЁ. Район сув хўжалиги бирлашмаси жамоаси Беруний номли ўрта мактабга навбатдаги оталиқ ёрдамини кўрсатди. Тарбия маскани ҳудудида қудуқ қазилиб, атрофи ободонлаштирилди.

Қорақалпоғистонда ичимлик сув муаммо бўлиб турган бир пайтда бу юмуш айни муддао бўлди. Қудуқ суви ичишга ярокли, унинг таркибидаги тузлар бошқа жойлардагига қараганда анча кам.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи Президентининг ФАРМОНИ

ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИДА ДАРҲОЛ АМАЛГА ОШИРИЛАДИГАН ЧОРА-ТАДБИРЛАР ТЎҒРИСИДА

Деҳқончилик соҳасида жуда кескин вазият юз берди. Қишлоққа амалий ёрдам бериш мақсадида **қарор қиламан:**

1. СССР Вазирлар маҳкамаси ва республикаларнинг ҳукуматлари, халқ депутатлари маҳаллий советларининг ижроия комитетлари қишлоқ хўжалигини моддий-техника ресурслари, аввало ёнилғи-мойлаш материаллари, эҳтиёт қисмлар, уруғлик ва ҳосилни йиғиштириб оладиган техника билан таъминлашнинг алоҳида тартибини жорий этсинлар. Ҳар қандай қийинчилик бўлса ҳам бу ресурслар қишлоқ истеъмолчиларига тўла ҳажмда етказиб берилиши керак.

Саноат корхоналари, қурилиш ҳамда қишлоқ хўжалик билан боғлиқ бошқа тармоқларнинг раҳбарлари ишлаб чиқариш ва маҳсулотларни сотиш (ишларни бажариш, хизмат кўрсатиш) режалари бажарилишидан қатъий назар деҳқончилик-саноат комплекси ташкилотлари билан тузилган шартномаларга доир мажбуриятлар сўзсиз бажарилишини таъминласинлар.

СССР вазирликлари ва идоралари қишлоқ хўжалиги машинасозлиги заводларига биринчи навбатда дон комбайнлари ва озуқани йиғиштириб оладиган машиналарни ишлаб чиқарувчи заводларга металл прокатларини, кимёвий маҳсулотларни, бутловчи буюмларни зарур миқдорда етказиб берсин.

Қишлоқ хўжалигининг ўсимликларни ҳимоя қилиш самарали воситаларига эҳтиёжи зўрлигини ҳисобга олиб, бундай воситаларни сотиб олиш учун 210 миллион сўм чет эл валютаси ажратилсин.

2. Республикаларнинг ҳукуматлари, ҳокимият ва бошқарувнинг маҳаллий идоралари юз бераётган аниқ вазиятни ҳисобга олиб, экинларни экиб олиш, ҳосилни йиғиштириш ва бошқа қишлоқ хўжалик ишларига доир барча масалалар юзасидан шошилинч тарзда қарорлар қабул қилсинлар, ҳатто фавқулодда чораларни ҳам амалга оширсинлар.

Ҳозирги шароитда дон ва техника экинлари, картошка ва сабзавот экиладиган майдонлар қисқаришига йўл қўйиш мумкин эмас.

СССР ҳукуматининг олдин қабул қилган қарорига асосланиб, корхоналар, ташкилотлар ва ўқув юртларидан қишлоққа ёрдам бериш учун ишчи кучини жалб этишга шартнома тузиш икки ҳафта муддат ичида тугаллансин.

3. Республикаларнинг ҳукуматлари, ҳокимият ва бошқарув маҳаллий идоралари барча ердан фойдаланувчилар, шу жумладан жамоа хўжаликлари ва давлат хўжаликлари ихтиёридаги ерлар ҳисобидан фуқароларнинг ер ажратиб бериш тўғрисидаги илтимосларини тўла қондириш юзасидан дарҳол зарур қарорлар қабул қилсинлар. Ана шу ерларни шу йилнинг ўзидаёқ маҳсулот олиш учун ўзлаштиришда аҳолига амалий ёрдам берилсин.

4. Улгуржи ва харид нархларни белгилашнинг янги даражаси ва тартиби жорий этилганлиги муносабати билан СССР Қишлоқ хўжалиги ва озиқ-овқат маҳсулотлари вазирлиги, СССР Иқтисодиёт ва прогнозлаш вазирлиги, СССР Молия вазирлиги, СССР Давлат банки қишлоқ хўжалиги билан саноат, қурилиш ҳамда халқ хўжалигининг бошқа тармоқлари ўртасида тенг айирбош қилишни таъминлашга доир таклифларни бир ой муддат ичида тайёрлаб, СССР Вазирлар маҳкамасига тақдим этсинлар, уларда бозор муносабатларига ўтилиши туфайли хўжалик воситаларида юз берган асосий ўзгаришлар акс эттирилсин.

Барча даражадаги бошқарув идораларининг эътибори ўзининг монополия мавқеидан фойдаланиб, нархларни қимматлаштириб юбораётган ва амалда қишлоқдаги товар маҳсулот ишлаб чиқарувчиларга нисбатан ўз ҳукмини ўтказаётганларни қаттиқ жавобгарликка тортиш зарурлигига қаратилсин.

5. СССР моддий ресурслар вазирлиги республикалар идоралари билан баҳамжиҳат ҳаракат қилиб, қишлоқдаги ижтимоий соҳа иншоотлари қурилишига цемент, ёғоч-тахта, йиғма ёғоч уйлар, томга ёпиладиган материаллар, инженерлик ускуналари олдиндан етказиб берилишини таъминласинлар.

Қурилиш ва монтаж ташкилотлари, қурилиш индустрияси ва саноат корхоналари қишлоқда уй-жойлар, ички хўжалик йўллари ва газлаштириш иншоотларини қуриш чоғида олган фойдадан тўланадиган солиқдан иттифоқ бюджетига ўтказиладиган солиқ миқдори даражасида озод қилинсин. Республикаларнинг Олий Кенгашларига ва халқ депутатлари маҳаллий советларига мазкур корхоналар ва ташкилотларга республика ва маҳаллий бюджетларга ўтказиладиган миқдорда фойдадан олинадиган солиқдан худди шундай имтиёз бериш тавсия этилсин.

6. СССР Вазирлар маҳкамаси, республикаларнинг ҳукуматлари, СССР вазирликлари ва идоралари ушбу фармоннинг бажарилиши устидан қаттиқ назорат ўрнатиб, уни амалга ошириш хусусида самарали чораларни кўрмаётган мансабдор шахсларни қаттиқ жавобгарликка тортсинлар.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг Президенти **М. ГОРБАЧЕВ.**
Москва, Кремль.
1991 йил, 8 апрель.

Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши комитетларида

Миллатлараро муносабатлар, тил ва байналмилал тарбия, маданият, фан, халқ таълими ва маданий меросни сақлаш комитетларининг аъзолари бўлган депутатлар 1991 йил 5 апрель куни Ўзбекистон ССР мадҳиясининг янги матнини яратиш юзасидан ўтказилаётган танловнинг дастлабки якунларини муҳокама қилиш учун қўшма мажлисга тўпландилар. Бу масала зўр манфаатдорлик билан ҳамжиҳатлик асосида муҳокама қилинди. Жумҳурият Олий Кенгаши навбатдан ташқари сессиясининг «Ўзбекистон ССРнинг давлат рамзлари тўғрисида»ги қарорига мувофиқ комитетларнинг қарори Ўзбекистон ССР янги конституциясини тайёрлаш комиссиясининг муҳокамасига топширилди.

* * *

6 апрель куни Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши Миллатлараро муносабатлар, тил ва байналмилал тарбия масалалари комитетининг мажлиси бўлди. Мажлисда «Виждон эркинлиги ва диний ташкилотлар тўғрисида»ги Ўзбекистон ССР қонунининг лойиҳаси муҳокама қилинди.

Депутатлар қонун лойиҳасини асосан маъқулладилар. Айтилган таклифлар ҳисобга олиниб, узил-кесил ишлаб чиқилганидан сўнг уни Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши раёсатининг муҳокамасига қўйишга қарор қилинди.

Шу кун мавзуида

ЕРГА УРУҒ ТУШМОҚДА

Фарғона вилоятининг Қува районида экиш мавсуми қизғин бормоқда. Энгельс номли, Киров номли, «Ленинизм», шунингдек Калинин номли жамоа хўжаликларининг деҳқонлари яхши суръатлар билан меҳнат қилишмоқда. Калинин номли хўжаликка бир назар ташлайлик.

— Бу йил биз 1287 гектар ерда пахта етиштирамиз, — дейди жамоа хўжалигининг бош агрономи У. Қурбонов.— 600 гектар ерда уруғликни пуштеларга экяпмиз. Биз ўтган йили шу усулда ишлаб, унинг афзал эканлигига ишонч ҳосил қилдик. Ўшанда шундай майдонларда ҳар гектар ердан 32 центнер пахта ҳосили олдик. Бу йил эса биз шу кўрсаткични 35 центнерга етказишга қарор қилганмиз. Далалар экишга яхшилаб тайёрланди, сара уруғликлар тайёрлаб қўйилди. Бизнинг шароитимизда С-6524 ва «Тошкент-6» навлари яхши ҳосил бераяпти. Биз шу навларни экяпмиз.

— Ўзбекистон ССР Вазирлар маҳкамасининг экиш ишларини тез тугаллаш, ишлаб чиқариш илғорлари меҳнатини рағбатлантириш тўғрисидаги қарори пахтакорларимиз ғайратига ғайрат қўшди, — деди жамоа хўжалигининг раиси А. Шайдуллаев. — Хўжалик механизаторлари чигит қадаш ишларини 25 апрелгача тугаллашга, чигитнинг бир текисда униб чиқишини таъминлашга ваъда бердилар. Илғор механизаторлар Тожиали Солиев, Набижон Абдуллаев ва бошқалар ҳар куни 12—15 гектар ерга чигит экмоқда.

БИР-БИРЛАРИГА ЁРДАМ БЕРДИЛАР

Олтинкўлдаги Ленин номли жамоа хўжалигида меҳнат қилаётган механизатор Улуғбек Имомов билан сеялкачи Тоҳиржон Худойназаровга 60 гектар ерга чигит экиш учун атиги бир ҳафта керак бўлди. Улар районда биринчилардан бўлиб экиш ишларини тугалладилар. Тажрибали пахтакор Алишер Бойзоқов раҳбарлик қилаётган бу бригада далаларига истиқболли С-6524 нави экилган. Чигит ўтган кузда тортилган пушталарга экилди, бу эса чигитнинг табиий намликдан фойдаланиб ундириб олиш ва бўлажак ҳосилнинг таннархини камайтириш имконини беради.

Жамоаларнинг бир-бирларига кўмаклашиши, чигит қадаш агрегатларидан унумли фойдаланиш натижасида экиш ишлари яхши суръатлар билан олиб борилмоқда. Шунинг учун қўшни бригадаларда ҳам чигит қадаш ишлари охирига етиб қолди. Қаҳрамон Сатторов, Каримжон Хуриллаев, Азимжон Азизов бошлиқ бу бригадалар деҳқонлари ўтган йилдагидек ҳар гектар ердан 35 центнер пахта териб олишни мўлжаллашмоқда.

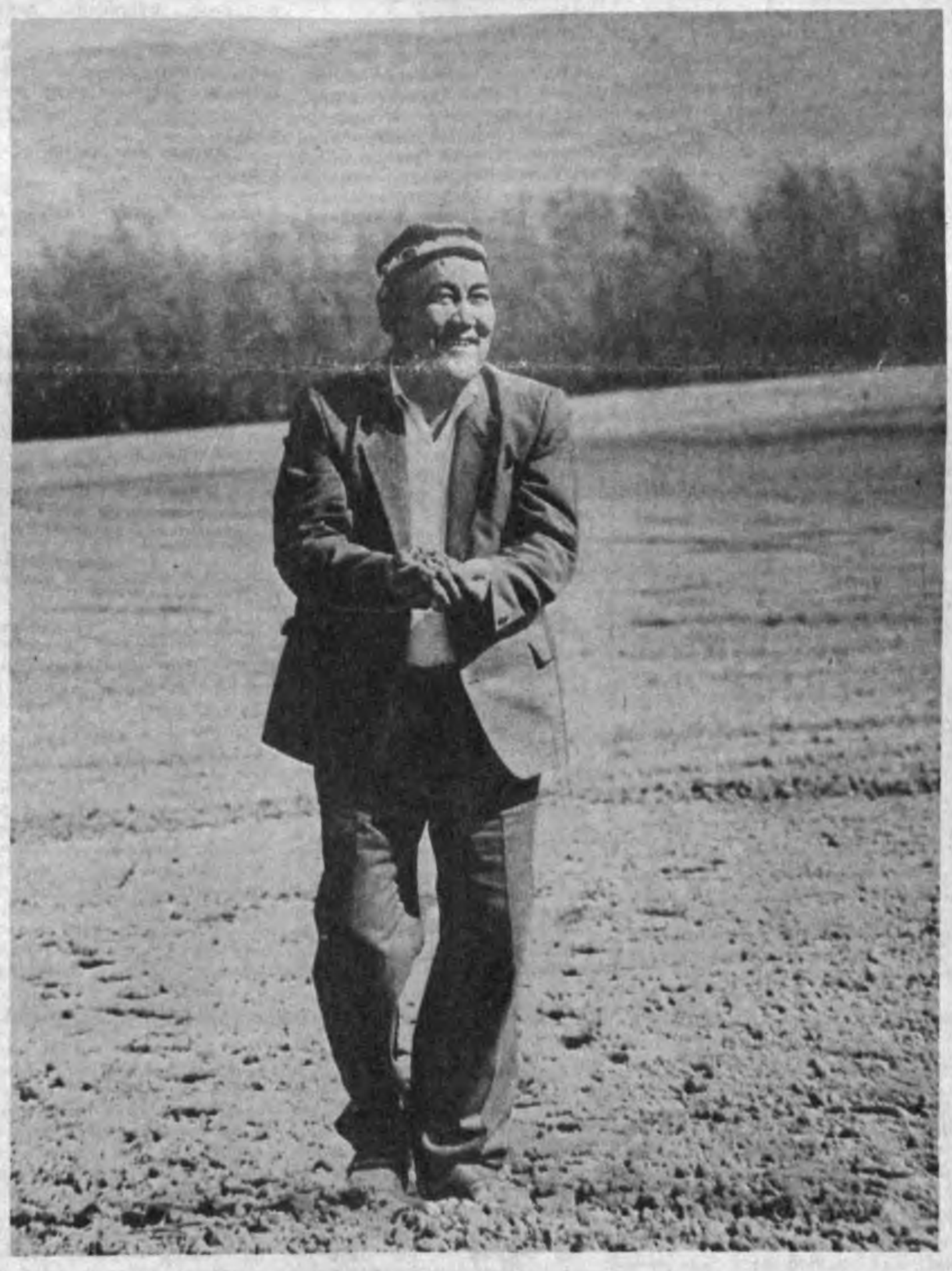

Пайариқ районидаги Калинин номли жамоа хўжалигининг илғор бригадаси бошлиғи — қарийб 25 йилдан бери замин билан тиллашиб келаётган тажрибали деҳқон Ширинбой Яҳёев жамоанинг ҳар бир аъзоси, унинг оиласи, келажаги учун қайғуришни ўзининг асосий вазифаси деб ҳисоблайди. Ш. Яҳёев нафақат пешқадам бригада бошлиғи, балки область партия комитети ва район партия комитети бюроси аъзоси, Ленинизм қишлоқ совети депутати сифатида ҳам ҳормай-толмай меҳнат қилиб келаётир.

СУРАТДА: илғор бригада етакчиси Ш. Яҳёев.

Еркин БОТИР олган сурат.

Қишлоқда ишсизлик муаммоси

ЭНГ ЗЎРИ—МАҲАЛЛИЙ САНОАТ

Ургут аҳоли энг кўп ва зич жойлашган районлар қаторига киради. Шу боис вилоятимиздаги 80 мингдан зиёд ишсизнинг салмоқли қисми унинг ҳиссасига тўғри келмоқда. Иттифоқ, жумҳурият бўйлаб савдо-сотиқ қилиб юрувчи сайёр тижоратчилар асосан ургутлик эканлиги ҳам кўп жиҳатдан иложсизлик оқибати, тирикчилик зарурати эканлигини эндиликда рўй-рост тан олишимиз керак.

Республикамизда аҳолини ер билан таъминлаш соҳасида амалга оширилган ишлар Ургутда ҳам ўзининг равшан ифодасини топди. Кўплаб кишилар бевосита томорқада ишлаб рўзғор тебратиш имкониятига эга бўлдилар. Энди бозорларимиздаги мол-маҳсулотлар салмоғи ортиб, нарх-наво анча мўътадиллашса ажаб эмас.

Бироқ ер ажратиш билан ишсизлик муаммосини тўла ҳал қилиб бўлмаслиги аён. Биноёбарин, Ўзбекистон ССР Вазирлар кенгашининг барча шаҳар ва районларда республика Маҳаллий саноат вазирлигига бўйсунувчи саноат ишлаб чиқариш комбинатлари ташкил этиш тўғрисида 1990 йил 9 апрелдаги қарори айни муддао бўлди.

Қарорда тўғри таъкидланганидек, биз кўп йиллардан буён йирик комбинатлар бунёд этишга ружу қўйиб, кичик ва ўрта корхоналар қуришни кўр-кўрона инкор қилдик. Оқибатда катта шаҳарларга четдан минг-минг ишчи кучи олиб келинаверилдию қишлоқларимиздаги ёшлар бекорчилар сафига қўшилиб қолаверишди. Ўз навбатида бу республикамизда миллий ишчилар синфининг шаклланиш жараёнига ҳам асоратли таъсир кўрсатди.

Алам қиладиган жиҳати шундаки, дунёдаги барча ривожланган мамлакатлар «гигантчилик» касалидан аллақачонлар халос бўлишганини кўра-била туриб мутлақо нотўғри йўлдан бордик.

Хайрият, қайта қуриш туфайли республикамиз сиёсий-иқтисодий мустақиллик йўлига дадил интилмоқда. Шаҳар ва район саноат комбинатлари ташкил этиш ҳамда улар заминида қишлоқ жойларида қайта ишлаш заводларининг бўлимларини, шунингдек, маҳаллий хом ашёга асосланган кичик корхоналар очишга қарор қилинганлиги мустақил фикрлашнинг илк намунасидир. Ана шу дадил, амалий ҳаракат жойлардаги масъул кишиларини, жумладан, бизларни ишонч, қатъият билан ишга киришишга ундади.

Районимиздаги саноат комбинати ўтган йилнинг май ойида ташкил топди. Дастлаб бор-йўғи учта кичик корхона — автомобилларга техник хизмат кўрсатувчи иккита устахона ва битта сомсапазлик цехи билан иш бошладик.

Йил охиригача тикувчилик, шарқ ширинликлари ва қандолатпазлик, кулолчилик, оҳак пишириш, қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини қайта ишлаш цехлари, мой-жувозларни ишга туширдик. Юздан зиёд киши иш билан таъминланди. Йиллик маҳсулот ишлаб чиқариш режаси 118 фоиз қилиб бажарилди.

Кичик корхоналар очишда эътиборни иккита масала — аввало миллий ҳунармандчилик ва косиблик анъаналарини тиклаш, сўнгра маҳаллий хом ашё манбаларини ҳаракатга келтиришга қаратдик.

Айни пайтда республика, Иттифоқ миқёсидаги корхоналар билан бевосита алоқа боғлашга интиляпмиз. Украинанинг Одесса шаҳридан шлакли бетон ишлаб чиқарувчи дастгоҳ олиб келдик. Уни ўрнатиб маҳсулот тайёрлашга киришсак, яна кўплаб ёшларни иш билан таъминлаш, аҳолига ноёб қурилиш ашёларини кўпроқ етказиб бериш имконияти туғилади. «Ленинград» жамоа хўжалиги ҳудудида гиламчилик цехи ишга тушади. Бундан ташқари дурадгорлик устахонаси очилиб, аҳоли учун эшик, ром, хонтахта, курси ясаб бериш йўлга қўйилади.

Қисқа қилиб айтганда, жорий йилда 1 миллион 15 минг сўмлик маҳаллий саноат маҳсулотлари ишлаб чиқариш, аҳолига 100 минг сўмликдан зиёд пуллик хизмат кўрсатишни режалаштираяпмиз. Шубҳасиз, бу жуда оз. Ҳар бир жамоа хўжалигида, ҳар бир қишлоқда маҳаллий саноат бўлинмаларини вужудга келтиришимиз керак. Бунинг учун иштиёқ ва ҳаракат зўр. Бироқ баъзан қўлимиз калталик қилиб қолаяпти. Масалан, «Ургут» давлат хўжалиги, Карл Маркс номли, «Правда» жамоа хўжаликларида тикувчилик цехлари учун бино ажратилган, аммо зарур дастгоҳлар ололмаётганимиз учун улар бўш турибди.

Яна бир имконият: районимизда вилоят матлубот жамиятига ва «Самарқандмрамор» бирлашмасига қарашли 4 та тош кони бор. Улар район ихтиёрига берилса, ишимиз миқёсини янада кенгайтириш, кўп миқдорда оҳак пишириш мумкин бўлур эди.

Президент И. А. Каримов «Известия» рўзномаси мухбири билан суҳбатда район саноат комбинатлари ҳақида гапириб: «Улар маҳсулот ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатиш ҳажмларини кўпайтириш, халқ ҳунармандчилигини ривожлантириш билан бирга, айни пайтда биз учун ниҳоятда муҳим бўлган иш билан таъминлаш муаммосини ҳал этадилар», дея ишонч билдирди ва дадилроқ ҳаракат қилишимиз лозимлигини уқтирди.

Чиндан ҳам зиммамиздаги масъулиятли вазифаларни удалаш, халқимиз ишончини оқлаш учун эндиликда янада тадбиркор бўлишимиз, астойдил ишлашимиз керак.

Фахриддин ФАЗЛИЕВ,
Ургут райони саноат ишлаб чиқариш комбинати директори, вилоят Советининг депутати.

Ҳодиса

ШАҲРИСАБЗДА СЕЛ

Ўтган шанба куни туш пайтида Шаҳрисабзда дўл ёғди. Сўнгра жалага айланди. Икки соат мобайнида ойлик норманинг 50 фоизи миқдорида ёғингарчилик бўлди. Ирмоқчалар бирлашиб яралган сел шаҳар сари йўл солди. Натижада Шаҳрисабзнинг Эски шаҳар қисми талофот кўриб, юздан зиёд хонадон шикастланди. Шу куни шаҳар советида жабрдийдаларга ёрдам кўрсатиш штаби тузилди. Фаолларнинг шошилинч ҳаракатлари туфайли одамлар ҳодиса рўй берган жойдан корхона ва ўқув юртларининг ётоқхоналарига кўчирилдилар, озиқ-овқат ва кийим-кечак билан таъминландилар.

Шу кунларда вилоят меҳр-шафқат жамғармаси, суғурта бошқармаси сингари ташкилотлар жабрланганлар ҳолидан хабар олиб туришибди. Тахминий ҳисоб-китобларга қараганда уй-жойлар, корхоналар, йўлларга 2 миллион сўмликдан зиёд зарар етган.

П. ГАДОЕВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

Булунғур райони маркази — Красногвардейск шаҳрида мактаб ёшигача бўлган болалар учун пойафзал тикиш фабрикаси фойдаланишга топширилди. У тўла қувват билан ишлай бошлагач, йилига бир миллион 200 жуфт оёқ кийими ишлаб чиқарилади.

СУРАТЛАРДА: тикув цехида; назоратчи Мусаллам Давлатова ва цех бошлиғи Бердиёр Қорабоев тайёр маҳсулотларни кўздан кечиришаяпти.

Тўлқин ДАВЛАТ олган суратлар.

Танишув

Илгари хабар қилганимиздек, шу йил февраль ойида Москвада СССР Журналистлар уюшмасининг VIII съезди бўлиб ўтган ва унда машҳур тележурналист Эдуард Михайлович Сагалаев уюшма бошқарувининг раиси этиб сайланганди.

Э. Сагалаев 1946 йили Самарқанд шаҳрида таваллуд топган. Алишер Навоий номидаги Самарқанд давлат университетини туғаллаган. Бироз муддат вилоят радиокомитетида, сўнгра бир неча йил давомида «Ленинский путь» рўзномасида масъул котиб ўринбосари кейин «Комсомолец Узбекистана» рўзномасида масъул котиб бўлиб ишлаган. Москвада комсомол Марказий Комитети аппаратида, Бутуниттифоқ радиосида ва 16 йил давомида Марказий телевидениеда хизмат қилган. Сайланишдан олдин «XXI аср телевидениеси» бош директори эди. СССР Давлат мукофоти лауреати. Қуйида Э. Сагалаев билан суҳбат эълон қилинмоқда.

Эдуард САГАЛАЕВ: «ЖУРНАЛИСТЛАР ҲИМОЯГА МУХТОЖДИРЛАР»

— Съезд саноқ комиссияси: «520 овоз олган Эдуард Михайлович Сагалаев СССР Журналистлар уюшмасига раис этиб сайланди» деб, сизнинг ғалабангиз ҳақида хабар қилганида, энг аввало, нимани ҳис этувдингиз?

— Рухсатингиз билан мен хиёл олдинги воқеа — мени раисликка тавсия қилишган пайтдаги ҳолатим тўғрисида гапирсам. Ўшанда, биласизми, мени қандайдир қарама-қарши туйғулар қопловди. Улар зилдай оғир эди.

— Нега?

— Сизга маълумки, ўн олти йилдан буён телевидениеда ишлайман. (Рости, у менинг иккинчи ҳаётимга айланиб қолган). Шу муддат давомида турли-туман ғоялар кўтариб чиқдим. Улардан кўпи тадбиқ этилди, айримларини эса барбод қилишди. Лекин шундан хурсандманки, улар ҳам иссиз кетмади, балки телевидение ривожига озми-кўпми ҳисса қўшди... Энди бояги гапга қайтсак. «Номзоди кўрсатилганлар минбарга чиқиб, ўз дастурларини баён этишсин» деганларидан сўнг, хабарингиз бор, биринчи бўлиб Мамлеев гапирди. У ўн дақиқача сўзлаб, номзодини қайтариб олди. Ана шу вақтда мен ўзим билан ўзим роса курашдим. Миямда: «Мен ҳам шундай қилайми, ёки розилик берайми?» деган савол чарх урарди.

Мен сизга ҳамюртим, дўстим сифатида очиқ айта қолай: ўтган йили август ойида менга РСФСР Маданият вазирлиги лавозимини топширишмоқчи бўлишганида, кўнмадим. Сўнгра Николай Рижков СССР Вазирлар Кенгашига ишга чақирди. — Ахборот комитети раислигига, яна рад қилдим.

Тағин Сагалаев мақтаняпти, деб ўйламанг. Ҳаётда ўзимга яраша тажриба орттирганман ва ундан келиб чиққан бош хулосаларимдан бири шуки, дунёда мансабдан муҳимроқ нарсалар мавжуд. Бу, аввало, эркинлик (унинг нималигини билмайдиганларга раҳмим келади). Сўз, фикр ва ижод эркинлиги. У тетапоя қадам ташлаётган «XXI аср телевидениеси» (жамоатчилик асосида ташкил этилган ушбу дастурнинг мақсади — телевидение оламида туб бурилиш ясаш) деб номланган компания фаолиятини ривожлантиришда катта аҳамият касб этаётганди.

Демак, мабодо сайланиб қолсам, бошлаган ишимизни ташлаб кетишга мажбур эдимда. Иккинчидан — яна сиёсат билан шуғулланишга тушардим. Сиёсат эса ҳозир боши берк кўчага кириб қолган, устига-устак, у айримларнинг хавфли ва чиркин ўйинчоғига айланиб бораяпти. Шу кечакундузда ҳамма сиёсатга шўнғиган. Ким билади, балки бу табиий ҳолдир. Аммо шуниси ёмонки, сиёсат одамзотни мангуликка даҳлдор муаммолар — севги-муҳаббат, садоқат, дўстлик каби туйғулардан тобора узоқлаштираяпти. Бу эса, ўз навбатида, инсонийлик фазилатларига путур етказиш билан бир қаторда, одамларни фавқулодда ҳаракатларга бошлаши мумкин.

Мен, рости, «Время» программасидан ёки, бошқача қилиб айтганда, сиёсатдан ўз хоҳишим билан кетгандим. «Наҳот тағин қайтсам?». Хуллас, ўша ўн дақиқа жудаям оғир кечди. Чунонам иккиландимки...

— Мамлеевдан сўнг минбарга чиқиб гап бошлаганингизда, мен худодан илтижо қилиб турдим: «Ишқилиб Эдуард номзодини олмасин-да», деб. Сабаби — ўшанда сўзингизда, ҳақиқатда ҳам, қандайдир иккиланиш аломатлари сезилиб турувди. Йўқ, ҳаммаси яхши бўлди. Ҳа, дастурингиз ҳам биз, делегатларга манзур тушди.

— Раҳмат.

— Журналистиканинг бугунги бечораҳол тақдирини ўйлаб рози бўлгансиз, десам адашмайманми?

— Асло. Ҳақиқатдан ҳам ўйлаб қарасам, журналистикамизнинг ўзгариши учун унчамунча иш қилиш қўлимдан келаркан.

— Аввало нималарни, масалан?

— Дейлик, унинг йўқола бошлаган баъзи хислатларини тиклаш. Иккинчидан, уюшма ва, қолаверса, журналистлар билан турли партиялар, сиёсий ҳаракатлар, республикалар ҳамда миллатлар ўртасида мулоқот ўрнатиш. Балки жудаям баландпарвоз туюлар: уюшмамиз журналистларнинг виждонига айланмоғи лозим. Ҳозир ошкораликка ҳужумлар бўлаяпти, бу жараён кейин ҳам давом этади. Уюшма худди ана шу жараёнга зарба бера оладиган даражадаги кучга айланмоғи керак, деб ҳисоблайман...

Хулласи калом, у ҳар бир журналист учун нажот қалъаси бўла олмоғи шарт.

Биласизми, мен қандай келганман бу соҳага? Сергей Герасимовнинг «Журналист» фильмини кўрганимдан сўнг. Кўргандирсиз-а?

— Ҳа, икки серияли эди шекилли?

— Шундай. Унда журналистларнинг ҳаёти шу қадар романтик бўёқлар билан безалгандики, кинотеатрдан чиққан заҳотиёқ ўзимга ўзим, албатта журналист бўламан, деб сўз берувдим. Ҳозир ҳам айримлар, айниқса, мактаб талабалари ҳамкасбларимиз ҳақида мутлақо бўлакча тасаввурда. Улар журналист худди жаннатдагидек умр кечиради, катта-катта қалам ҳақи олади, хорижга тез-тез бориб туради... деб ўйлашади. Тўғри, орамизда шундайлар ҳам йўқ эмас.

— Айниқса, Москвада.

— Ҳа. Аммо асосан, бу касб эгаларининг, биринчи галда районларда ишлаётганларнинг, турмуши росаям ночор. Улар орасида ҳатто фаррошлардан ҳам камбағал яшайдиганлари жуда кўп. Иш ҳам оғир — уйқусиз тунлар, мақолага фактлар тўплаш дардида асабий елиб-югуришлар, ярим тунгача навбатчилик, устига-устак, сал танқид учун пулдору мансабдорлар томонидан хўрланишлар. Яна шуниям таъкидламоқчиманки, журналистларни мудом энг хавфли нуқталар — табиий офат содир бўлган, уруш рўй бераётган жойларга биринчилар қаторида юборишади. Сўнгги пайтларда Ригада, Қорабоғда кўплаб ҳамкасбларимиз ҳалок бўлишди. Тележурналист Невзоровга икки маротаба суиқасд уюштиришди. У қай даражада ҳақ ёки ноҳақлиги ўзининг виждонига ҳавола, аммо журналист билан террор тилида гаплашмаслик керакку, ахир! Ҳа, журналистлар худди шу алғов-далғов кунларда ҳимояга ғоят муҳтождирлар.

Менинг яна бир ниятим — кенг халқ оммасиниям ҳимоя қилиш, аниқроқ қилиб айтганда эса рўзнома ва ойнома муштарийлари, радиотингловчилар ҳамда телетомошабинларнинг ҳақ-ҳуқуқлари учун курашиш. Юз минглаб оддий одамлар редакциялардаги ҳақиқий аҳволни: бир қатор мақолалар аямасдан қисқартирилиши, уларнинг ўткир қирралари юмшатилиши, юқоридан бўладиган қўнғироқ ёйинки айрим муҳаррирларнинг принципсизлиги оқибатида халқ учун ўта зарур мақолаларнинг мутлақо чоп этилмай қолиб кетаётганини билишмайди. Аммо билишлари керак. Ушбу йўналишда ҳам кўп ишлар қилиниши лозим.

Яна бир нарса: ахборот хусусида. Кўпчилик унга, яъни информацияга иккинчи даражали юмуш деб қарайди. Аслида эса ҳақиқий ахборотнинг ҳажми кичик бўлса-да, таъсир кучи бениҳоя улкандир. У одамларни чор атрофда содир этилаётган муҳим воқеалардан воқиф қилиш билан чекланмай, халқни турли кулфатлардан ва, қолаверса, виждонсиз ҳукмдорлардан асраб қолишда катта аҳамиятга эга. Мана масалан, ўтган йили Киевда 1 Май байрамида намойишга чиққан кўплаб одамлар нурланишди. Сабаби: ўша пайтда шаҳардаги радиоактивлик даражаси катта экан. Агар журналистлар шуни вақтида билиб, ахборот орқали маълумот беришганида, сўзсиз, ҳеч қандай фожиа бўлмасди... Журналистлар уюшмаси ҳозиржавоб, ҳаққоний ахборотнинг кўпайишига баҳоли қудрат ўз ҳиссасини қўша олади, деб ишонаман.

— Юқорида айтилган муаммоларни ечишда қандай йўл тутмоқчисиз?

— Энг аввало қонунларга таянамиз. Лекин минг афсуски, ҳали бизда бир қатор қонунлар йўқ (бунда матбуот ҳақидаги биргина қонун камлик қилади). Телевидение, сўз эркинлиги, ахборот хусусида ва, шунингдек, журналистларнинг ҳақ-ҳуқуқлари борасида қатор қонунлар ишлаб чиқилиши зарур, деб ҳисоблайман. Ана ўшанда журналистнинг хизмат бурчини бажаришига монелик қилганлар, унга тегишли маълумот беришдан бош тортган раҳбарлар албатта жавобгарликка тортиладилар, журналистлар уюшмаси редакциялар билан ҳамкорликда бундай шахсларни судга берадиган бўлади. Шунингдек, муштарийлар ёлғон ахборотни инъом этувчи ҳамкасбларимизга нисбатан чора кўриш ҳақидаям ўйлаб қарамоқ даркор.

— Боя таъкидлаб ўтдингиз: ошкораликка ҳужумлар кўпаймоқда деб. Сиз тиниб-тинчимас курашчисиз, лекин шундай бўлсаям... ана шу ҳужумларга қарши тура олишга кўзингиз етадими? Ундан ташқари яна бир хавф бор: сизни ширин сўз билан, ортиқча имтиёзлар билан сотиб олишга уринишлар...

— Ўзини ҳурмат қиладиган одам ҳеч вақт сотилмайди. Энди, кураш-қўрқув масаласида. Улар ҳаётимда кўп бўлган: телевидениенинг ёшлар муҳарририятида ишлаганимда, «Время»га раҳбарлик қилганимда. Лекин мен ўзимни омадли ҳисоблайман, чунки бошимга тушган сон-саноқсиз кулфатлардан, мана кўриб турибсиз, соғ-омон қолганман ва гуллаб яшнаяпман (ҳазил, албатта). Аммо жиддий айтганда, мен бақамати бўлган муаммолар, тўқнашувлар юрагимда дардли излар қолдирган. Бунинг яна бир томониям бор: улар одамни кучлироқ, бардошлироқ қиларкан, яъни тобларкан.

Имтиёзлар масаласида. Булгаковнинг ажойиб гапи бор: «Ҳукмдорлардан ҳеч қачон ҳеч нарса сўрама...»

— Сиз «Взгляд» программасига асос солгансиз. Эндиликда у экрандан четлаштирилди. Унинг тақдири нима бўлади?

— «Взгляд» қайта чиқишига кўзим етади. Лекин у бошқача — ақл-идрокли, босиқ, ҳаққонийроқ бўлиб чиқади. Мендан сўнг уни давом эттирганлар сохта обрў кетидан қувлаб, кўп нарсаларни бой бериб қўйишди...

— «Етти кун»чи! Уни ким таъқиқлаб қўйганди, агар сир бўлмаса?

— КПСС Марказий Комитетининг Сиёсий бюроси.

— Самарқандлик бўлганингиз учун ҳам Самарқанд журналистика мактаби ҳақидаги фикрларингизни билмоқчи эдим.

— Бир пайтлар сиз вилоят «Ленин йўли», мен эса «Ленинский путь» рўзномаларида ишлардик... Вақтнинг бу қадар тез ўтишини... Ёш эдик, тинимсиз изланардик, елибюгурардик, забардаст журналист акаларимизга ҳавасимиз келарди. Улардан иложи борича кўпроқ нарсаларни ўрганишга интилардик... Ҳар иккала рўзнома ҳам республикамиз журналистикасида доимо алоҳида ажралиб турарди. Ажойиб анъаналаримиз бор эди. Энг асосийси — ижодий мусобақа кучли эди.

Ҳа, Самарқанд мактаби нафақат Ўзбекистон, балки бутун мамлакатимиз журналистикаси ривожига катта улуш қўшган ва ҳозир ҳам, ишончим комилки, қўшаётир. Ана шу мактаб талабаларидан бири — Петр Алексеев «Известия» рўзномасига бир неча йил давомида бош муҳаррирлик қилди. Лев Корсунский, Рафаэль Соколовский, Аҳмаджон Мухторов, Альфред Баранов, Вячеслав Фенютин, Октябрь Жавлонов, Михаил Иосько, Владимир Дементьев... ва жуда кўп иқтидорли журналистлар худди шу мактабда тобланишган. Мен ҳам ўша улуғ даргоҳнинг сабоғини олганимдан тоабад миннатдорман.

Бир таклифим бор: Самарқанд журналистика мактаби фаолиятини чуқурроқ ўрганиб, унинг тажрибасини кенг ёйиш керак.

— Ўзбекистонлик ҳамкасбларингиз ҳамда «Халқ сўзи» муштарийларига қандай истак билдирасиз?

— Уларга мудом эзгулик ёр бўлаверсин!

Суҳбатдош:
Анвар ЖЎРАБОЕВ.
Москва — Тошкент.

Муштарий қўллайди

ТЕХНИКА ДОРИЛФУНУНИ КЕРАК

Ҳа, керак. Мен «Халқ сўзи» рўзномасида Ўзбекистон ССР халқ депутати, республика Фанлар академиясининг мухбир аъзоси, техника фанлари доктори, профессор Т. Ширинқуловнинг шу мавзудаги мақоласи билан танишгач, кўнгилдаги баъзи фикрларни ўртага ташлагим келди.

Иқтисодий ислоҳот даврида, айниқса бозор иқтисодиёти шароитида етилиб қолган муаммоларни имкони борича тезроқ, тўғри ҳал этиш илм-фан соҳасида, техника тараққиёти борасида кўп ва хўб ишлар амалга оширилишини талаб қилади.

Биз сиёсий ҳаётдаги янгиликларни қандай «ҳазм» этишимиздан қатъий назар, биринчи галда иқтисодиётимизнинг қаддини тиклаб олишимиз шарт. Бунинг учун ҳавойи ваъдалар ёки қуруқ сафсатабозлик эмас, ҳар томонлама ривожланган илм-фанга эга бўлишимиз керак.

Ошкоралик даврида маълум бўлиб қолдики, «оламшумул» ютуқларимиз хориж билан таққослаганимизда ҳали ҳеч нарсага арзимас экан. Бизда техника мутахассислиги бўйича билимли муҳандис кадрлар тайёрлашга ҳам эътибор суст. Аҳвол шу тарзда давом этадиган бўлса, айниқса бозор иқтисодиёти шароитида вазият янада кескинлашишига шубҳа йўқ. Чунки республикамизнинг мустақилликка эришуви Ўзбекистонда кўплаб майда саноат корхоналарининг вужудга келишини таъминлайди. Хўш, уларга маҳаллий кадрларни қаердан топиш керак?

Ҳар ўн минг киши ҳисобига олий маълумотли кадрлар миқдори бўйича мамлакатимизда Ўзбекистон ўртача даражадан пастда туради. Шу нуқтаи назардан олиб қараганда, республикамизда техника дорилфунуни очилиши олисни кўзлаб ташланган жуда муҳим қадам бўлиши шубҳасиздир.

Т. Ширинқуловнинг яна бир фикри менга жуда маъқул тушди. Башарти ана шундай дорилфунун очиладиган бўлса, ҳақиқатан ҳам унинг таркибида махсус мактаб-интернат бўлади. Уни битирган ўқувчилар қобилиятига қараб дорилфунунга қабул қилинадилар. Иккинчи курсни битирган талабалар иқтидорларига қараб яна юқори ёки олий маълумот берадиган гуруҳларга бўлинадилар. Натижада 2 ёки 3-курсларда фанни ўзлаштиролмаганлиги учун ҳайдаладиган талабалар бўлмайди. Фикри ожизимча, бунда ҳақиқатан ҳам бир томондан давлат маблағи тежалса, иккинчи томондан кўп йиллаб самарасиз ўқишга барҳам берилади.

Ахир бу айни муддао эмасми?

Холва деган билан оғиз чучимайди, албатта. Дорилфунун очилиши учун талайгина муаммолар бўлиши турган гап. Лекин қўйилган мақсаднинг нечоғлик улуғворлигини, ниҳоят даражада муҳимлигини эътиборга олиб, бундай муаммолар қаршисида сира иккиланмаслик керак. Шу ният учун қанча маблағ сарфланмасин, Ўрта Осиё республикалари учун ҳам фойдали бўладиган бу дорилфунун бошқа корхоналар билан аниқ, мукаммал шартномалар асосида иш юритиб қисқа вақтда ўзини ўнглаб кетишига ишонаман. Нега деганда, қўшни республикаларда ҳам бундай техника университети йўқ.

Очил ТУРГУНБОЕВ,
Самарқанд қишлоқ хўжалиги институтининг доценти.

«ИШОНЧ» БОСМАДАН ЧИҚДИ

Республика вақтли нашрлари яна битта ортди: Ўзбекистон касаба уюшмалари федерациясининг ҳафталик газетаси — «Ишонч»нинг биринчи сони ўз муштарийлари қўлига тегди. У 30 минг нусхада чоп этилди, демак, ўттиз мингта ўзбек хонадонига ҳаётбахш нур билан шуур кирди, юпун ва ночор, тақликали ва силсилали замона ташвишларидан зада бўлиб қолган мискин қалбларда келажакка ишонч умид туғилди.

Кўпгина рўзномаю ойномаларда анъанага айланган «Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!» ўрнига «Азизлар, адолатли, меҳр-оқибатли бўлайлик!» шиори асос, адолат тарозиси рамз қилиб олингандан «Ишонч»нинг бош йўналишини аклан пайқаш қийин эмас. Ҳа, у халқ манфаатлари, орзу умидлари, дарду ҳасратлари ифодачиси бўлишни кўнгилга тугиб дунёга келди. Ҳафтанома илк сониданоқ адолат тарафида туриш, меҳроқибат уруғи сочиш, одамийликдан дарс-ўқиш аҳдида маҳкам турганлигини яширмади. «Правда»нинг ярим ҳажмида 16 саҳифали бўлиб чиққан бу янги газетани бир бошдан варақласангиз, чоп этилган мақолаю хабарларни, шеъру лавҳаларни синчиклаб ўқисангиз, бунга ўзингиз тўла ишонч ҳосил қиласиз.

Шу йил 26 март куни Ўзбекистон касаба уюшмалари XIV съездининг иккинчи босқичи бўлиб ўтганидан, рўзномаларда шу ҳақда мухтасар ҳисобот берилганидан хабарингиз бор. «Ишонч»нинг биринчи сонида ўша мўътабар йиғиннинг бирмунча мукаммал тафсилотини ўқишингиз мумкин.

Долзарб мавзуда ёзилган, муштарийни ўйлантирадиган, тўлқинлантирадиган, лоқайд қолдирмайдиган мақолалар анчагина. Булар — иқтисодчи олим Пўлатжон Носировнинг «Ижтимоий ҳимоя ва бозор муносабатлари», ёзувчи Эркин Маликовнинг «Ўтмиш сим-симлари», журналист Абдужалол Тайпатовнинг «Мукофот берингиз...» мақолалари, «Биздан сўрабсиз» рукни остидаги ўткир саволу лўнда жавоблар, Абдулла Қодирий ва Ғайратий меросларига муносабатга доир баҳс-мунозаралар, яқинда 50-баҳорини кутиб олган Абдулла Орипов ҳақида битилган илиқ сатрлар.

Ҳафтанома жумҳурият ҳаётининг баъзи лаҳзалари муҳрланган бугунги ва тарихий фотосуратлар, ҳажвий расмлар билан безатилган, дид ила оро бериб чоп этилган.

Муштарийларнинг «Ишонч»дан умиди катта. У чиндан ҳам ўз номига муносиб нашр бўлишига, меҳнат аҳли ишончини қозониб, маслакдошларию дўстлари тобора кўпайишига тилакдошмиз.

ДЕҲҚОН ВА БОЗОР

Рўзноманинг Хоразмдаги мухбири **А. СОБИРОВ** Ўзбекистон қишлоқ хўжалиги ходимлари қурултойи арафасида Шовот районидаги «Ўзбекистон» жамоа хўжалиги бошқаруви раиси, республикада хизмат кўрсатган қишлоқ хўжалиги ходими **Йўлдош ХОЖИЕВ** билан учрашиб, замин соҳибини ўйлантираётган муаммолар хусусида суҳбатлашди.

— Йўлдош ака, бошқариладиган бозор ҳақида бонг урила бошлаганидан буён бир йил ўтди. Хоҳиш бўлмаса-да, ниҳоят бу бозорга кириб келмоқдамиз. Қанчалик кўп тасаввурланмасин, таърифу тавсиф этилмасин, оддий деҳқон унинг қиёфасини ҳамон тўла тасаввур этиб улгургани йўқ. Шу боис уни ўзининг эртанги қисмати кўпроқ қизиқтираяпти.

— Чиндан ҳам илгари ҳеч қачон ҳозиргидек мавҳум режа билан ишлаган эмасмиз. Давлатимизга, халқимизга нима беришимиз ва эвазига нима олишимизни олдиндан билиб, ҳис қилиб турардик.

Бироқ эртанги кунимизнинг ҳаётий муҳим бир жиҳати ҳаммамизга яққол аён. Кафолат бериб айта оламизки, деҳқон бу йил ҳам ўтган йиллардагидан кам меҳнат қилмайди, мўл, сифатли ҳосил ва ноз-неъматлар етиштириш ҳавасу эътиқодидан воз кечмайди.

Фикрингизга қўшилмай иложим йўқ: кимки чор-ночор ҳаёт кечирса эртанги кунини тасаввур этиши, қисмати не кечишини англаб етиши маҳол. Бизда эса камбағал-йўқсиллар ялпи аҳолининг 50 фоизга яқинини ташкил этади. Мен сизга айтсам, ночорлик исканжасида ҳаёт кечираётганларнинг кўпчилиги оддий қишлоқ кишиларидир. «Ташвиш бармоғи»ни кўпроқ тишлаётганлар ҳам шулар. Хунук томони шуки, қора меҳнатнинг энг кўп қисми улар гарданига юклатилган.

Хўш, камбағаллик илдизлари қаерда?

Вилоятимизда ўзига тўқ хўжаликлар анчагина. Таассуфки, улар билан ёнма-ён чор-ночор ҳаёт кечираётганлар кўпчиликни ташкил этади. Табиийки, бой хўжаликдаги деҳқон ҳам, камбағал хўжаликдаги ҳам бирдек меҳнат қилади. Бу меҳнат аниқ пировард натижага йўналтирилган, тадбиркорлик, омилкорлик намуналари намоён бўлаётган хўжаликларда ташвиш камроқ учрайди. Демак, камбағаллик илдизини меҳнатдан эмас, кўпинча иш услуби ва тартибидан ахтармоқ зарур. Арзонга сотиб, қимматга олаётганимиз эса дард устига чипқон бўлмоқда. Аввалги йилларда ўзимиз етиштирган уруғлик чигитнинг ҳар тоннасини 160—190 сўм ўртасида харид қилар ва бунга кўпи билан 20 минг сўм харжлардик. Бу йил эса ҳар тонна чигитни ўртача 1.000 сўмдан сотиб олдик.

Умуман деҳқон меҳнати кўпроқ рағбат кўрмоғи даркор. Камбағалликдан чиқиш йўли шу.

Бутун воҳани қамраб олган ташвиш ва ҳаяжонлардан жамоа хўжалигимиз ҳам четда қолаётгани йўқ. Ушалмаган орзуларимиз кўп. Ўзгалардан фарқли томони — эртанги кунимизни бирмунча равшан тасаввур эта олиш имконига эгамиз. Боиси, иқтисодий жиҳатдан анча бақувватмиз.

Очиқ айта қолай: жамоа хўжалигимиз аъзолари бригада пудрати усулидан воз кечмасликни ёқлаб чиқишди, меҳнатнинг жамоа усулини афзал билишди. Ишда ўзаро панд бермасликка, сидқидил меҳнат қилишга сўз беришди. Биз эса пировард натижага қараб мўмай иш ҳақи тўлашга, турмушнинг ижтимоий жиҳатини бутун чоралар билан яхшилай боришга ваъда бердик. Натижа шу бўлаяптики, кейинги 15—16 йил ичида бирон марта на халқимиз, на давлатимиз олдида юзимиз шувит бўлгани йўқ. Ўтган йилги даромадимиз келгуси ҳосилгача бемалол етиши мумкин. Моддий-техника воситалари бир неча баравар қимматлашганига қарамай ўтган йили рентабеллик даражаси 20 фоиздан ортди. Ҳозир аҳоли асфальт йўллар, мактаблар, болалар боғчалари, маданий-маиший объектлар, қувур суви ва табиий газ билан тўла таъминланган. Ана шуларга асосланиб, бозор иқтисодиёти шароитида бирмунча хотиржам ҳаёт кечира олишимизга ишонч пайдо бўлаяпти.

— Бундан чиқди, хўжалигингизда хусусий мулкка қараганда жамоат мулки устунлиги сақланиб, шахсий манфаатдан кўра жамоат манфаати кўпроқ аҳамият касб этаркан-да?

— Очиғини айтганда, шахсий мулк билан жамоа мулки орасига тўсиқ солишни ҳеч вақт ният қилган эмасмиз. Ҳар иккала мулк бир-бирини ўзаро тўлдириб бормоғи, бирининг ривожига иккинчиси муттасил йўл очиб бормоғи керак. Амалда ҳам шундай бўлаяпти. Хўжалигимиз ҳудуди айтарлик катта эмас: 1,5 минг гектарга яқин экин майдонлари ва чорвачилик фермасига эгамиз. Бироқ даромаднинг чўғи баланд. Ўтган йили жами 5 миллион сўмдан зиёд даромад олдик. Бу ҳар гектар экин майдонига 3 минг сўмдан кўпроқ демакдир. Ялпи маблағнинг 65 фоизга яқини меҳнатни рағбатлантиришга сарфланди. Калхозчиларимиз қўшимча томорқа олдилар. Ҳар бир оила ўз иморати ва ер участкасига эга бўлиш имконини қўлга киритди. Кўраяпсизки, жамоанинг мўл даромади мустаҳкам хусусий мулкка йўл очиб бераяпти.

— Иқтисодни мустаҳкамлаш, ижтимоий турмушни равнақ топтиришнинг қўшимча йўллари ҳам мавжуд...

— Фикрингизни англадим. Яқиндан буён биз, ўзбекларнинг тилида ҳам «рақобат бозори» деган ибора пайдо бўлди. Эндиликда биз «бу бозорга дош бера олармикинмиз», деган фикрдан анча илгарилаб, «ютиб чиқа олармиканмиз», деган мақсадни кўзлаб ишламоғимиз шарт. Акс ҳолда қўшимча даромаднинг энг ишончли йўлларидан бири бекилиб қолади. Ўз-ўзини бошқариш ва иқтисодий мустақиллик давр шиорига айланган ҳозирги кезда ишончли савдо шерикларимиз ва воситачиларимиз ҳам ёнимизда бўлмоғи даркор. Республика Президентининг фармонига биноан ўтган йили ташкил этилган иккита катта маҳкама: Ўзбекистон Енгил саноат маҳсулотлари ва Ташқи иқтисодий алоқалар комитетлари биз, қишлоқ меҳнаткашларининг қўл-қаноти, ишончли вакилларига айланмоғи керак.

Қишлоқ меҳнат аҳлига бу каби холис хизмат соҳиблари, ҳомийлар сув билан ҳаводек зарур. Ўзаро фойдали шартномаларнинг бекаму кўст удцаланишига эришиш, маҳсулот ва товар айирбошлашни намунали йўлга қўйиш биз учун «нажот қалъаси»дек ҳаётий бир омилга айланиб қолди.

— Кейинги йилларда хоразмликлар чигитни кеч экиб ҳосилни эрта йиғиштириб олишга эришаяптилар. Ютуқлар ҳам чакки бўлмаяпти. Бинобарин, бир қатор жанубий ва иқлим шароити қулай ҳисобланган вилоятларда пахта етиштириш ва йиғиштириб олишга кўп вақт сарфланмоқда. Тажрибакор деҳқон, вилоятнинг энг шимолида экин ўстираётган хўжалик вакили сифатида бунинг сири нимада, деб ўйлайсиз?

— Ушбу саволга фақат шахсий мулоҳазаларим асосидагина жавоб бера оламан.

Маълумки, Хоразм воҳаси Амударёни ҳисобламаганда тўрт томондан қум саҳролари билан қуршалган. Шу сабабли ғўза парвариши авжига чиқадиган ёз ойларида ҳарорат узоқ кунлар 45—50 даражадан паст бўлмайди. Бундай юқори ҳарорат кечалари ҳам сақланади. Республиканинг аксарият вилоятлари эса ўртача ва баланд тоғлар бағрида жойлашган. Тоғ ҳавоси кундузи илиқ, кечаси салқин келиши азалдан маълум. Ғўза ўзининг ривожланиши учун талаб этиладиган ҳароратни қанчалик тез олса, шунчалик эрта пишиб етилади. Юқоридагилардан аёнки, хоразмликлар ўстирадиган ғўза тунларининг анча иссиқ келиши эвазига фойдали ҳароратни бошқа аксарият вилоятларда ўстириладиган экинга қараганда анча кўп ва барвақт олади. Натижада ҳосил тез пишиб, эрта йиғиштириб олинмоқда.

Бундан ташқари вилоятда ҳар бир дала меҳнаткаши ҳисобига атиги 0,7 гектар ер тўғри келади. Бу эса ғўзани меҳр билан ардоқлаб ўстириш учун қулай имкон яратади. 1989—1990 йилларда биз табиат мурувватидан ҳам кўпроқ баҳраманд бўлдик. Демак, ютуқларимизда саҳий табиатнинг ҳам ҳиссаси бор.

— Сўнгги вақтларда матбуот нашрларида ҳам қарийб ярим миллиард сўм маблағ, 20 йиллик меҳнат сарфлаб қурилган Туямўйин сув омборининг воҳа деҳқончилигига ҳалокатли таъсири ҳақида кўп ёзишмоқда. Деҳқон сифатида ана шу айбномаларга қандай фикр билдирасиз?

— Дангал айтиб қўя қолай: бундай фикрлар ҳақиқатга тўғри келмайди. Яқин ўтмишга ва ҳозирги кунимизга бир карре разм солайлик: 60-йилларнинг бошида Амударёнинг Туямўйин ҳудудида секундига 10—12 минг куб метр сув оққан. Ҳозирги баҳор кунларида эса бу кўрсаткич бор-йўғи 1000 куб метрни ташкил этмоқда. Ўша пайтларда Амударё қуйи қисмидаги деҳқончилик майдонлари 0,5 миллион гектарга аранг етарди. Ҳозир эса 1,5 миллион гектарга яқин. Ўтган 30 йил мобайнида аҳоли сони 3,5 марта ўсди. Энди ҳисобини чиқазинг ва қуйидаги саволга жавоб беринг: ҳаёт манбаи ҳисобланган сув ҳажми 30 йил мобайнида 10—12 марта камайиб, аҳоли сони ва деҳқончилик майдонлари 3—3,5 марта кўпайган бир шароитда бу каби оби ҳаёт манбаларисиз яшашнинг бошқа имкони борми?

Менимча, бу саволга жавоб бериш мушкул. Дарё орқали воҳага ёпирилаётган шўр сув масаласида ҳам Туямўйинни айблаш ноўрин. Биз илмий тадқиқот муассасалари ёрдамида тупроқ унумдорлигини бошқа вилоятлар ҳудудидан Амударёга оқизилаётган зах ва заҳарли сувлар бузаётганини аллақачон аниқлаганмиз. Дарёнинг ҳар иккала қирғоғи бўйлаб ёндаш зовурлар қазилса мушкулимиз, албатта, барҳам топади.

Менимча, буларнинг барчасини тегишли маҳкамалар билан музокаралар ва фармойишлар асносида ҳал этиш имкони йўқ эмас. Эътиборни анъанавий деҳқончилик усулларини қайта тиклашга ва кенг ёйишга, қишлоқ аҳлини меҳр-оқибатли бўлишга, ўзаро дўстликка, ҳамкорликка, шукроналикка, қийинчиликлардан чўчимасликка, ишбилармонликка ва тадбиркорликка илғор тажрибаларни баҳам кўришга даъват этаман, исрофгарчиликка, хўжасизликка қарши кескин кураш очишга чақираман, ҳазрати деҳқон меҳнатини рағбатлантириш улуғ ва савоб иш эканини ҳеч ким унутмаслиги лозим.

Ҳамкорлик робиталари

ДЎСТЛИК ҚОНУНЛАРИГА КЎРА

85 та юк машинасидан иборат автопоездга ортилган юк Ўш вилоятининг Олой райони меҳнаткашлари учун мўлжалланган. Бу машиналарга ун ва гуруч, ўсимлик ёғи ва қанд, макарон ва картошка, сабзи, пиёз ортилган.

Ушбу карвон Қирғизистон республикасининг зилзиладан энг кўп жабрланган районига юборилди. Автокарвон Андижон вилоятининг Қўрғонтепа шаҳрида тузилиб, шу ердан йўлга чиқди. Қорасув шаҳрида эса ўзбекистонликларни меҳнат жамоаларининг вакиллари кутиб олишди.

Шу учрашув муносабати билан бу ерда — икки республика чегарасида дўстлик митинги бўлиб ўтди. Нотиқлар республикалар ўртасидаги дўстлик алоқаларини мустаҳкамлаш зарурлиги тўғрисида гапирдилар, ўтган ёзда юз берган фожиали воқеалар энди ҳеч қачон такрорланмайди, деб умид билдирдилар.

Ўзбекистонликларнинг Олой райони аҳолисига озиқ-овқат билан қилган ёрдами — Ўзбекистон билан Қирғизистон ўртасидаги дўстлик ва ҳамкорлик тўғрисида Ўш шаҳрида президентлар И. А. Каримов билан А. А. Акаев имзолаган шартномани бажариш йўлидаги дастлабки конкрет қадамлардан биридир.

К. НИЗОМОВ,
ЎзТАГ мухбири.

Асрга тенгдош умрлар

ТАБАРРУК ЗОТ ҲУЗУРИДА

Инсон умри нега бунчалик қисқа? Нечун фурсатларимиз бу қадар ҳуда-беҳуда ўтаётир? Кўнглим титроқ исканжасида ўксийди.

Ва, мана, субҳидам 101 ёшли Ҳайитбой бобонинг остонасидаман.

Ўтган асрни кўрган одам.

Нуроний қарашлар янглиғ гўё бу уйнинг остонасидан пештоқигача ғуборсиз, дилхиралигию ғишткўприк (чернявкалик)нинг ўткинчи маш-маша-ғурбатларидан фориғдай.

Ҳаёт ширин, ҳамма узоқ умр кўрсам, дейди. Юз йил яшаш бахти ҳаммага насиб қилавермайди. Лекин биз бир-биримизнинг умримизга умр қўшиш ўрнига уни қисқартириш билан оворамиз. Экологик аждаҳо, бефаросатлик деган олашақшақ, жаҳл деган шайтон, фисқу фасод, туҳмат каби серуруғ кемирувчилар... ҳаммаси фаоллашиб бермоқда.

Келинг, яхшиси, мақоланинг қолганини енгилроқ руҳда давом эттирайлик. Мен 2057 йилда юз ёшга кирар эканман. (Сиз ҳам юзга киражак йилингизни хаёлга келтиринг. Сезиб турибман, тўлқинланиб кетдингиз). Энди Ҳайитбой бобо билан кечган суҳбатимизни айтиб берай.

Бобо инқилобдан олдин уйланган экан. Жуфти ҳалоли Ҳуриниссо момо ҳозир 92 ёшда. Жуда иноқ яшашади. Бу мўйсафиднинг касби-кори — деҳқончилик. Ҳозир ҳам намозни канда қилмайди, томорқада ишлайди, ҳовлини тартибга солиб юради. Умр бўйи ҳаракат қилиб, заҳматли эмас, бир меъёрдаги меҳнат билан яшаб келаяпти...

Тўнғич фарзанди Йўлдош Ҳайитбоев 1921 йилда туғилган. Иккинчи жаҳон уруши даврида қуролли кучлар сафида етти йил хизмат қилган. Умри қисқамикан ёки етти йиллик машаққатми, ҳаётдан эрта кетди... Ортида олтита фарзанди қолган. Бободан Йўлдош ўғли ҳақида ботиниб батафсил сўролмадим. Ҳозир олти фарзанди, 37 невараси, 68 чевараси бор экан. Невараларидан ўттиз нафари уйли-жойли бўлиб кетган. Чевараларининг олди оила қуриш арафасида. Фарзанду невара-чеваралари гарчанд юқори мансабдор бўлсалар-да, ҳаммаси боодоб, меҳр-оқибатли.

— Худога шукур, менинг авлодимда уруш-жанжал, қўйди-чиқди йўқ, — дейди Ҳайитбой бобо. — Болаларимнинг бешови пенсияга чиқди, ҳаммаси ўз кунига, болалари бошида омон бўлсин.

Лутфихон момо билан учраша олмадим — тўнғич ўғли Йўлдош аканикига кетган экан. Ҳар қалай, она-да, неваралар, чеваралар чеҳрасида ўғлини кўргандек бўлади.

Бобонинг оналари ҳақида гап кетганида ҳасрат билан:

— Мен онамни кўрмаганман, унга бир пақир сув элтиб бермаганман. Гўдаклигимда дунёдан ўтган экан. Оилали бўлганимдан кейин отамни иккинчи марта ўзим уйлантирдим. Одамнинг, айниқса кексайганда, суянчиғи бўлиши керак, — деди.

— Момо сизни кўп тергамайдиларми?

— Кампирим яхши бўлмаса, шу ёшга кирармидим, болам, ким хотиндан ёлчиса, узоқ умр кўради. Ишқилиб, худо ундан мени айирмасин.

Шу куни суянчиқсиз кекса одам афтода ҳолга тушиб қолишини илк бора туйдим...

Улим муқаррардир — тан олар улар,
Руҳларни тобламиш яратган худо.
«Кетсак, ортимизда болалар қолар,
Аларга меросдир ташвишли дунё».
Чол-кампир гоҳида ўй сурар ҳоргин,
Бу ўйни сир сақлар бири биридан.
Сир шулки: кампир дер: «Мен кетай олдин»,
«Олдинроқ кетсам», — дер чол кампиридан.

Кимгаки узоқ умр тилар эканмиз, албатта, умр йўлдошидан оқибат кўришини ҳам тилашимиз керак экан.

— Мана, Наврўз ҳам келиб қолди.

— Нимасини айтасиз, болам. Мен ҳар баҳорда бир ёш ёшараман. Томорқани ағдараман. Уй ортидаги ариқни тозалайман, дарахтларни бутайман, шундай қилиб, танамдан қишки ғуборлар чиқиб кетади, қушдек енгил бўламан.

— Тошкентга ҳам бориб турасизми?

— Илгари бориб турардим, кейинги йилларда йиғиштирдим. Ҳавоси бузилиб кетган. Йўллари чанг, ифлос, сувини ичиб бўлмайди. Қизим, невара-чеваралариминг ўзлари келиб туришади. Қаерга қараманг, ўриси дарахтлар экиб ташланган. Илгари Тошкентда мевали боғ-роғлар кўп эди. Қисир сигирга ўхшаган дарахтлар кимга керак экан?

Ҳайитбой бобо уйли-жойли бўлганидан буён хонадонидан сигир аримайди. Бизга ҳам кенжа ўғли Қобилжон ака бир косадан хуштаъм қатиқ олиб келди.

— Яқин йилларгача аёзли қишда ҳам бобом уйининг эшиги доим очиқ турарди. Сандалга чўғ ташлаб, эшикни очиб қўярдилар, — дейди невараси Мирзоҳид. — Биз бўлсак, совқотганимиздан тоғамнинг хонасига ўтиб кетардик. Эрта баҳордан кеч кузнинг изғиринигача бобомлар ташқарида ётардилар.

Ҳайитбой бобо билан хайрлашиб Тошкентга қайтаётганимизда у киши қўлларини фотиҳага очиб, дуо қилдилар. Сиҳат-саломатлик, кенг феъллик, хотиржамлик тиладилар. Йўл четига мевали дарахт ниҳолларини экиб, ариқларни тозалаш, элга қўлдан келганча яхшилик қилиш кераклигини айтдилар.

— Одамлар ариқдан сув ичадилар, мевалардан насибани териб ейдилар, бу — савоб.

Ҳурматли муштарий, табаррук Ҳайитбой бобонинг дуои саломлари, тилакларини сизга топширдим.

Ёзганларимга нуқта қўяр эканман, ҳаммангизга узоқ умр тилайман.

Тоҳир ДОЛИ ўғли.
Тошкент райони.

Суратда: Ҳайитбой бобо невараси билан.
А. ХАЛИЛОВ олган сурат.

ШИФОКОР НОМИ АБАДИЙЛАШТИРИЛДИ

Маҳмуд Қодиров 32 йил мобайнида Самарқанд вилояти Пайариқ районидаги Ленинизм жамоа хўжалигида жойлашган қишлоқ врачлик амбулаториясида тинмай меҳнат қилди. У ўтган йили ҳаётдан бевақт кўз юмган эди. Наврўз арафасида Маҳмуд Қодиров номи ўзи ишлаган амбулаторияга берилди.

Таклиф

ФИКР ЖАНГГА КИРИШСИН

Ҳаммага аёнки, ҳозир мафкура оламида турли нуқтаи назар ва қарашлар мавжуд. Ўтмишга муносабатда, тарихий шахсларга баҳо беришда, бугунги воқеликни изоҳлашда ҳар хил, ҳатто бир-бирини инкор этувчи фикрларга дуч келиш мумкин. Хўш, уларнинг қай бири тўғри? Кўпчилик бундай гап-сўзларнинг қайсисига ишонишни билмай гангиб қолган. Албатта, энг тўғри ва ҳақ гапга — ҳақиқатга ишонмоқ лозим. Афсуски, бу «тансиқ неъмат»ни ҳеч ким тайёр ҳолда инъом эта олмайди. Шу ўринда қадимги римликларнинг бир ақидаси ёдга тушади: ҳақиқат баҳсларда туғилади. Демак,... баҳслашиш керак экан-да!?

Бу гапда жон бор. Ростдан ҳам ҳозир одамлар етарлича ахборот билан таъминланмоқда, шунингдек, барча янгиликлардан бира-тўла хабардор бўлиш ҳам қийин. Бирор нарса ёки ҳодисага баҳо беришда эса у ҳақдаги ҳамма маълумотлар билан таниш бўлиш шарт. Боз устига ҳар бир кишининг шахсий муносабати, нуқтаи назари бўладики, бу омил билан ҳам ҳисоблашмаслик мумкин эмас. Ҳозирги ўткир сиёсий вазият одамларни тетиклантирди. Энг чекка қишлоқда ҳам аҳволни атрофлича таҳлил қилиб бера оладиган, унга ўз баҳосини билдиришга қодир маҳаллий сиёсатдонлар пайдо бўлиб қолди. Ана шуларга асосан бир нарсани таклиф қилмоқчиман: жойларда сиёсий мунозара қулублари ташкил этиш керак. Қишлоқ ва шаҳарларда қулуб, кутубхона, сиёсий маориф уйи, билимлар уйи каби қатор номларга эга, бироқ эшигидан қулф аримайдиган масканлар бор. Ана шулар қизғин баҳслар майдони бўлади. Аҳолининг барча табақаси: пенсионерлар, зиёлилар (ўқитувчи, шифокор, олим, шоир, ёзувчи, журналист ва бошқалар), деҳқонлар, ишчилар, ёшлар қатнашиши мумкин. Диндорлар, демократик ҳаракат тарафдорлари, коммунистлар, консерваторлар, радикаллар, муросачилар — барча ўз фикрини эркин изҳор қилаверади. Мавзу эса топилади: матбуотда бугун эълон қилинган президентнинг фармони, чет эл делегациясининг ташрифи, спорт мусобақаси, сиёсий кампаниялар, халқаро воқеалар... Чайнаса мазаси чиқаверадиган Сталин, Гитлер, «босмачи»лар, Брежнев, Рашидов, Андропов ва бошқа мавзулар юзасидан соатлаб тортишса бўлади. Мунозараларда ҳар ким ўз билганича иштирок этади: яқинда ўқиб қолган янги маълумотни айтиб бериши ёки жим ўтириб тинглаши мумкин. Баҳсда, албатта, ғолиб чиқиш шарт эмас, енгилганда ҳеч ким изза қилмайди.

Жамоатчилик фикрини шакллантириш ва ривожлантиришнинг бундай усули тарихда азалдан маълум (асримизда, матбуот, радио-телевидение ҳам шунга хизмат қилади), бироқ бизда намойишлар, иш ташлашлар урф бўлаяпти-ю, бундай маърифатли йўлдан кам юришаяпти. Ҳолбуки, бошқарув ва раҳбарликда жамоатчилик фикрининг аҳамияти катта (уни ўрганиш учун социологик тадқиқотлар энди йўлга қўйилаяпти). Олайлик, давлат бошлиғи эзгу ният билан ишга киришди, хайрли юмушларга қўл урди, бироқ халқда унинг тўғрисида нотўғри гап-сўз тарқатилган, жамоатчилик, фикри чалғитилган. Бу эса мамлакат аҳволига ёмон таъсир этади, албатта. Ҳамма нарса очиқ-ошкора гаплашиладиган, ҳеч бир партия ёки синф манфаатига бўйсундирилмаган, тўла демократия таъминланган баҳс-мунозараларда масаланинг шундай томонларига аниқлик киритилади. Унда билдирилган фикр, айтилган гап учун таъқиб қилиш, жазолаш мумкин эмас (балки мунозара қулубининг фаолияти махсус низом билан белгилаб қўйилар). Ташкил этувчилар эса жамоат ташкилотлари, махсус ҳомийлар бўлиши, иштирок этишни хоҳлаганларга арзон (10-20 тийин) нархда патта сотилиши, тушган пул ташкилий ишларга сарфланиши мумкин. У аҳоли фаоллигини ўстириш, одамларни жипслаштириш ва уюштириш воситаларидан бири бўлиб қолса ажаб эмас.

Тарихда энг демократик ва адолатли давлат қурилмалари сифатида эътироф этилган қадимги Афина ва Римда ана шундай баҳс-мунозаралар ўтказиб турилгани маълум. Номи умуминсоният маданияти хазинасига кирган Демосфен, Марк Тулий Цицерон дастлаб кичик жамоаларда, кейин кенг майдонларда, сўнгра бутун империяда уста нотиқ сифатида машҳур бўлганлар. Баҳс-мунозарада қатнашган киши авало кўпчилик олдида нутқ ирод этишни ўрганади, руҳан чиниқади (Баъзан каллада роса пишитиб келинган фикрлар минбарга чиққанда «ёввойи каптардек учиб кетиши» сир эмас). Кейин эса нотиқлик санъатини эгаллай боради (бизда бундай нодир маданиятни ўрганишнинг ибтидоий унсурлари ҳам мавжуд эмас). Шунингдек, ўздан олдин сўзга чиққанларнинг фикрига муносабат билдириш, уларни салмоқли далиллар билан рад қилиш ёки баъзи ўринларини кучайтириш, бўрттириш, янги ғояларни ўртага ташлаш ва уни ҳимоя қилиш сингари мантиқий тафаккур шартларини ўзлаштиради. Албатта, баҳсда муваффақият қозониш учун овоз, ярашиқли имо-ишора, ўзини тутиш ҳам муҳим ўрин эгаллайди.

Сиёсий мунозара қулублари ташкил этиш бўш вақтни мазмунли ўтказишга ёрдам беришдан ташқари, мамлакатни бошқаришнинг парламентаризм кўриниши кучаётган бир шароитда моҳир нотиқлар, уста дипломатлар тайёрлашда маҳорат мактаби бўлиши мумкин. Ахир жангга киришдан олдин ҳеч бўлмаганда қилич дастасини ушлаб кўрган бўлиш керакку.

Ҳаким САТТОРИ.

Йўл юрган эл танир

I.

Сирли, сеҳрли Омайядовлар масжидига киришдан аввал оёқ кийимларимизни ечиб, саккиз нафар қиз-жувонлар қора чодрага ўралиб олдик. Беихтиёр ўзимни эркин ҳис қила бошладим. Руҳим самовий ҳисларга эш бўлгандек. Бежиз эмас экан-да, дедим ичимда, шаҳар кўчаларидан келаётганимизда биз — оёқ-қўли ялан-ғоч, боши очиқ, «Русиядан келган ажнабийлар»га ажабланиб қарашгани...

Дамашқ кўчаларида юзини ҳарир қора парда билан ёпган барно жувонларнинг эрлари, ака-укалари ҳамроҳлигида юришганига тез-тез дуч келасиз. Улар бамисоли ҳуркиб турган кабутарларга ўхшайдилар. Шу боисдан ҳам қўриқчилари — забардаст эркаклар уларни авайлаб, кузатиб боришарди. Эҳтиёт қилишлари, эъзозлашлари, қалби тўла ҳурмат ва меҳр билан термулишлари шундоққина сезилиб туради. Шу ерлик етакчимиз Абдукарим сафаримиз бошидаёқ сайёҳ йигитларга сиполик билан тайинлаб қўйди: чодрадаги аёлларга туртилиб кетманглар. Акс ҳолда катта хатоликка йўл қўйган бўласиз.

Руҳим тушиб кетди. Аёллигимдан, турмушнинг оғир юкларини елкамга олганимдан, орамиздаги айрим эркаклар шу йигит каби бизга ғамхўрлик билан қарай олмаётганидан эзилдим. Бизлар майда-чуйда нарсалар билан ўралашиб, охир-оқибатда инсонлик қадримизни ҳам оёқости қилиб юборган эканмиз. Эркаклар билан «тенглик»ка ҳусну малоҳатимизни ҳам қурбон қилиб юборгандекмиз. Нозик танимиз, нафис овозимиз.... бари-барига шикаст етгандай, оҳори тўкилгандек.

Масжидда аёллару эркаклар бирга ибодат қилишар экан. Фақат аёллар бир қадам орқада... Кўнгли пок, руҳи самоларда парвоз қилиб турган инсонларга назар соламан. Ҳаммаси ҳаёт эканлигидан, инсон бўлиб яралганидан шукроналар қилишмоқда. Уларнинг кўз қарашлари гўё сизни ҳам тозаришга ундайди. Бо кишлари алдамайди, худога ишонишгани каби сизга ҳам ишонишади. Бундай қарашлар боис мен бир ҳақиқатни туйдим: биз — жамики инсонлар бир одамнинг фарзандимиз. Йиллар ўтиб, даврлар оша илдиз отиб, палак ёзиб, дунёнинг турли бурчакларига сочилиб кетганмиз, холос.

Ижодкор инсоннинг қўллари билан бунёд этилган масжиднинг айвону сўрилари, турк гиламлари жилваси билан чўғдек яшнаб турган саҳни, кўзни қамаштирадиган қандиллари, тошторошларнинг бетакрор санъати кишини ҳаяжонлантирмай қолмайди. Дамашққа қўнган кунимиз йўлда егулик учун олган нарсаларни сақлашга меҳмонхона нозиридан имо-ишоралар билан музлатгич сўрадик. У эса дарҳол қуллуқ қилиб, бизга обдаста билан жойнамоз олиб чиқди ва қибла томонни кўрсатди. Кўнглимиз тўлғанди ўшанда. Тонгда эса азон товушидан уйғониб яна ҳаяжонга тушдик ва... кунлар ўтиб бундай воқеаларга кўникиб бордик. Дарвоқе, таҳорат қилиб, беш вақт намоз ўқиб, ибодатга бош қўйиб юриш ҳам тан сиҳатлиги, ҳам имон бутлиги учун бир ишора эмасми? Бундай масжидлар бизни ҳаром-ҳариш йўллардан тийдириб турадиган, қилган-қилмаган гуноҳларимиздан воқиф этиб, улардан фориғ бўлиш йўлларини излашимиз учун берилган бирдан-бир имконият эмасми?

Сафаримиз кунлари Рамазон ийди намозини Дамашқ телевидениеси тўлалигича олиб кўрсатди. Ҳафиз Асад ҳам халқ орасида туриб, саждага улар билан биргаликда бош қўйди. Яхши тилаклар тилаб, фотиҳага қўл очди. Демак Шом (Сурия) подшоҳи якка ҳоким эмас. Ундан ҳам ҳокимроқ, ундан ҳам улуғворроқ куч бор. Бу — халқ. Бу —худо... Бизнинг бошлиқлар эса етмиш йил давомида халқдан тепада туриб, фақат пастни кузатишди...

II.

Масжиддан чиққанимизда Нодиранинг туфлиси қўйган жойида йўқ эди. Ҳаммамиз ҳайрон қолдик: наҳотки ўғирлаб кетишган бўлса? Оёқ кийимсиз қолган дугонамиз воқеани етакчимиз Абдукаримга айтишга мажбур бўлди. У масжиддан бир шиппак топиб чиқди ва дугонамни яқин расталардан бирига бошлади. Зумда Нодира янги туфли кийиб келди. Айтишича, сотувчи унинг олдига турли хил оёқ кийимларни уйиб ташлабди.— Бирини кўриб кўзим қувнайди, бирини кийиб ўзим—дейди у. — Ҳар бир туфлининг ўзига мос қилиб тикилган сумкачаси ҳам бор. Туфлиларни кийиб кўраяпману, унинг нархи ҳақида ўйлайман. Пулим етмай қолса-я, деб истиҳола қиламан. Охири бирини танлаб пул беришга чоғландим. Худонинг уйида йўқолган нарса учун пул оламанми, деди сотувчи.

Шу куни меҳмонхонага кеч қайтдик. Қайтдигу туфли йўқолганда кўнглимиздан кечган хаёллардан ўзимиз уялиб кетдик. Нодиранинг оёқ кийимини кимдир ташлаб кетибди, адашиб кийиб кетган экан.

Сафар тараддудида айримларнинг маслаҳатига биноан биттадан шампан виноси билан арақ ҳам олгандик. Сотиш у ёқда турсин, бирорда одамга совға тариқасида ҳам бера олмадик.

— Олақол, деймиз дўконга кирганда сотувчига. Кўтариб юраверб чарчадик. Сенга ҳадя қиламиз, ҳеч ким кўрмайди.

У эса жаҳл аралаш бош чайқайди: Оллоҳ кўради!

Ҳа, Оллоҳ бизларни ёмон ишлардан сақланиб туришимиз унун жуда-жуда зарур экан. Луғатларимиздан Оллоҳ сўзини чиқариб ташлашга уриниб-мизу имонимиз, виждонимиздан ҳам айрилиб қолаётганимизни билмабмиз, чоғи. Хуллас, шампану ароқни сафаримиз охирлай деганда Лотакидаги портда матросларга бериб қутулдик.

Бир-бирига уланиб кетган савдо расталарининг шуъласи кўзни олади. Уларда жондан бошқа ҳамма нарсани топишингиз мумкин. Дўконлар очиқ-сочиқ турибди. Биздагидек компьютер қўриқчилару, қўша-қўша қулф-калитлар йўқ. Эгалари эшикни очиқ қолдириб, намоз ўқишади, харидорни етаклаб юқори қаватларда кезиб юришади. Уларнинг аксарияти эркаклар. Сотувчи аёлларни учратмадик. Аёллар асосан фарзанд тарбиялар, ўз томорқасида ишлаб, рўзғорга қарашар эканлар. Кўплари эса шифохоналарда ишлашаркан.

Савдо растасига ташриф буюришингиз биланоқ инсон инсонга азиз деган нақлга амал қилган савдогарлар дарҳол сизни юмшоқ ўриндиққа ўтқазиб, иссиқ қаҳва ёки аччиқ чой тутишади. Ҳол-аҳвол сўрашгач, нимага заруратингиз борлигини суриштиришади ва ажиб бир эҳтиром билан ўз молларини олиб келиб кўрсатишади. Сўнг сиз кирган икки-уч метрли чоғроқ хонанинг юқори қаватлари ҳам борлигини биласиз. Уларга мармар зиналардан чиқиб боради. Деворнинг бўй баробар кўзгу билан қопланганлиги хонани кенг-мўл қилиб кўрсатишга ҳисса қўшган. Йўл-йўлакай ҳаяжон, завқ-шавқ билан, гўё кўзларига ишонмай:

— Тошканд? Самарқанд? — деб сўрашади.

— Муслим? — дейишади яна.

— Иншооллоҳ, муслим...

Жавобингиздан яна бир бор ҳузурланишиб, сизга эзгулик тилашади.

— Мошоолло, мошоолло...

Шундай расталарни айланиб юриб, уларнинг заргарлик санъатларига ҳавасим келиб, қулоғимдаги сирғани бирорта араби сирғага алишмоқ ниятим борлигини айтдим.

— Тилламi? — деб сўради сотувчи. Тасдиқ ишорасини қилдим. Шунинг ўзи улар учун кифоя эди. На пробасини, на тилламi, мисми эканлигини текширмай, тўғридан-тўғри тарозига солди ва нархини 420 лира деб айтди.

Сирғани қайтиб олдим. Йўл-йўлакай бошқа заргарлардан ҳам унинг нархини билиб беришларини сўрадим. Чунки менда уларнинг поклигини, ҳалоллигини билишга қизиқиш катта эди. «Ажнабий»лигим аниқ, бунинг устига аёл кишиман, бири бўлмаса бири нархини пасайтириб айтар, деб ўйлагандим. Йўқ, янглишган эканман.

Тўлқинланиб кетдим. Бизда ҳам қачонлардир шундай замонлар бўлганига ишондим. Ва яна шундай замонлар келишини орзуладим! Беихтиёр онамнинг ҳикоясини хотирладим: Бобомнинг қазосидан беш йил ўтгач, онамни йўқлаб бир киши келибди. Унинг бобоси бобомнинг ҳўкизини вақтинча — ерини ҳайдаб, ўзини тиклаб олгандан сўнг қайтариб бериш шарти билан олган экан. Ваъдасининг устидан чиқиб келса-ки, бобом оламдан ўтган, шунинг учун у киши онамга ҳўкизининг ўрнига пул олиб келган экан. Отам билан онам пулни олмасликка уринсалар ҳам, меҳмон мен васиятни бажаришим шарт деб ташлаб кетибди... Дамашқда, тоғли ноҳиялару қишлоқларда, ҳатто Алиподаги ажойиб, ғаройиб тош уйларни кезганимда ҳам, Пальмиранинг ақл бовар қилмас улкан устунлари остида суратга тушганимда ҳам шундай оққўнгил, кишига ёмонликни сиғинмайдиган, бировнинг ҳақига хиёнат қилиш хаёлига ҳам келмайдиган одамлар билан тўқнаш келдим ва қуйидаги сўзларни илоҳий оят каби қайта-қайта такрорладим: «Бизда ҳам бор диёнатли одамлар. Бизда ҳам бор омонатга хиёнат қилмовчилар!» Аммо сир эмас, фарзандимиз олий ўқув юртига кириши учун ҳам пул йиғамиз, уни уйли-жойли қилиш учун ҳам пул, «ёғлиқ» ишга жойлаштириш учун ҳам пул топишга қайғурамиз. Пул учун, бойлик орттириш учун турмушнинг уринишларидан ҳориб-толиб борамизу, олчоққа ҳам, порахўрга ҳам, имонсизга ҳам, худосизга ҳам мудом кўксимизга қўлимизни қўйиб жилмайиб борамиз. Бамисоли маҳорат билан ишланган суратга ўхшаймиз: сийратимиз кулиб, қуллуқ қилиб туради. Уни сидириб ташлаб, ўзлигимизга қайтсак-чи? Йўқ. Ҳамма вақт ҳам бундай қила олмаймиз. Аслида ҳам катта дарёга сингиб бўлган томчининг яна ажралиб чиқишига, ўзи хоҳлаган тарафга боришига қурби етармикан?»

Бу ерда йигитлар анча кеч уйланишар экан. Кимдан сўраманг, «мадам мафии» (уйланмаганман) дейди кулиб.

Ҳайрон бўлдим. Шунча бойлик, шунча куч-қувватга эга бўла туриб, нега энди «мадам мафии?».

— Ёшингиз нечада?

— 40 да.

— Нега шу ёшгача уйланмадингиз?

— Бизда, — деб тушунтиради у,—уйланиш учун ҳар бир эркак маълум маблағга, ер-сув, уй-жойга эга бўлиши шарт. Қолаверса, буларнинг ҳаммасини ўз кучи билан топиши керак .— Ҳавасим келиб кетди уларга. Биз ўнинчи синфни битирган ўғилчамизни ҳам уйлантириш ғамига тушиб қолаётганимиз сир эмас. Қўша-қўша мебеллар, гиламу қимматбаҳо совғалар ҳозирлаймиз уларга. Тайёрга айёр ўғилчамиз эса тез кунда хотинчаси билан чиқишмай қолади. На муҳаббатни қўйиб бўлади бу жанжалнинг орасига, на тўй учун кетган сарф-харажатларни...

Уйда хотини бўла туриб, кўзига иссиқ кўринган ҳар бир аёлга ҳирс билан тикилган, унинг кўзи қора экан, бунинг юзи оқ экан, деб макруҳ хаёлларга берилган суюқоёқ эркаклар озмунчами? Оиласи, болалари бўла туриб ноқис қадам ташлагувча аёлларимизчи?

Биз ҳақиқатан ҳам инсон деган буюк номимизни пасайтириб, тубанлаштириб юборганимизни юрак-юрагимдан туйдим ва даҳшатга тушдим...

III.

Автобуснинг чайқалмай юришини салонга бир пиёла чой қўйиб синаш мумкин. Кўчалар кафтдек текис, йўл юзида ҳеч қандай тўсиқлар учрамайди. Бу юртда ҳам бизникига ўхшаш гулу лолалар бисёр экан. Бизникидан фарқли ўлароқ, ҳатто машина ойнасидан ҳам унинг хуш бўйлари димоғингизни қитиқлайди. Ҳавонинг тозалигидан, машиналар моторининг бенуқсон, бесас ишлашидан бу. Биз бундай бўйларни тоғу тошларда, одам изига муштоқ жойлардагина туйишимиз мумкин. Қуёшнинг ажиб нурлари оппоқ уйлар, девору томлар бошига тўкилаётгандек. Шу сабабданми араблар ўз уйларини қуёшдек оқимтир, сарғиш нур рангида безар эканлар.

Муҳаммад алайҳиссаломнинг қизлари Зайнабнинг қабрини зиёрат қилганимизда ҳам, саҳобалару чориёрлар сағанасида бўлганимизда ҳам мушки анбар бўйлари биз билан эди. Пайғамбаримиз намоз ўқиган, эндиликда қадамжога айланган масжид алоҳида меҳр уйғотарди кишида. Айтишларича, «Дамашқ — ер жаннати экан, менга самовий жаннат керак», деб қайтиб кетган эканлар Муҳаммад Расулиллоҳу алайҳиссалом бу ердан... Бундай мушки анбар ҳидлари қайдан таралаяпти экан? Беихтиёр неча асрдан бери атрофи ўраб қўйилган Зайнаб қабрига бўйлайман. Ажабо, шу қабр мушки анбарлар маконидек туюлди менга... Бир кунда беш маҳал ювиниб, ёмон ишлардан ўзини нари қилиб юрган одамлар яшаган маконда шундай хушбўй ифорлар ҳукмрон бўлади.

Рамазоннинг йигирма олтинчи кечасида ҳеч ким ухламайди. Ҳамма озода кийиниб, эзгу ниятлар ижобат бўладиган, ечилмаган тугунлар ечиладиган — Лайлатулқадр ўтар кечани шод-хуррамлик билан кутишади. Одамлар ўртасидаги низолар унутиладиган, келишмовчиликлар барҳам топадиган, айблар учун узр сўраладиган ийд-рамазон кунларида диндан чиқмоқлик — сондан чиқмоқлик эканлигини яна бир бор туйдим. Шу куни кўчалар гавжум бўлади. Одамларни ҳайит билан қутлаётган, уларга тани сиҳатлик, узоқ умр тилаётган норғил йигитлар, ялтироқ ҳашаматли кийимларни кийиб, елкаларига илиб олишган самоварга ўхшаш идишдан ҳамма-ҳаммага жаннат суви — хушбўй ичимлик улашар эдилар.

Ҳайит олдидан савдо-сотиқ ишлари янада авжига чиқар экан. Ҳайит кунларида эса рўза тутган етти ёшдан етмиш ёшгача бўлган инсонлар етим-есирларнинг аҳволидан хабар олишар, уларга меҳр-шафқат кўрсатишаркан. Ота-оналарга ҳам, фарзандларга ҳам ҳайитлик бериларкан. Зеро, бу галги совғанинг шарофати бошқача бўлиб, у инсонларни саховатга, бошқаларга мурувват кўрсатишга ундаркан. Уч кун давомида савдо-сотиқ ишлари таққа тўхтатиларкан.

IV

Дастлаб эътибор бермаган эканман. Расталарнинг бири пештоқига «Самарқанд» деб ёзиб қўйилган. Ҳаяжон билан унга бош суқдим.

— Мумкинми?

— Мумкин, мумкин, — деб ўринларидан туришди бир-бирига ўхшаш қора қош, қора кўз икки ака-ука.

— Ассалому алайкум.

— Вассалому алайкум варахматуллоҳу вабаракоту...

Улар қўлларини дастлаб лаблари, сўнг кўзлари ва бошларига текизишди. Бу — ташрифингиз кўзимизга тўтиё, бошимиз осмонга етди, деган маънони англатади. Ўзаро фикр алмашувимиз қийин бўлмади. Ўн кунлик сафар давомида гоҳ ўзбекча, гоҳ туркча, арабча, қолаверса имо-ишоралар орқали гаплашишга анча ўрганиб қолгандик.

Бу икки ўғлон биз бобосининг юртдоши эканлигимизни билиб боши осмонга етди. Бири иссиқ қаҳва тутди, иккинчиси қандайдир ширинлик билан сийлади... Бобоси ўз набираларига она шаҳри Самарқанд ҳақида гапириб, у ерларда ариқда сувлар жилдираб оқарди, ёқут ранг узумларни сўридан узиб олиб, ариқда чайиб ердик, деб тушунтирган экан. Ўша ариқлар, ўша сўрилар ҳақида гапириб беришимизни сўради. Билганимча сўзладим. Лекин яқинда Самарқандга борганим, бадбўй ариқлар ва сув ҳавзаларини кўрганимни эслаб руҳим тушиб кетди. Қандай қилиб у ариқда бир бош узумни чайиб ейиш мумкин? Эндиликда сувларда олмалар оқиб келадими?..

Ака-укаларнинг боболари юртини қўмсаган кўнглига таскин истадим. Хориждаги ватандошларимиз ўз она юртларига талпинишса уларнинг йўлини тўсиш инсофдан эмас. «Биз шу ерда туғилдик, шу ерда эсимизни таниганмиз»,— дейишди улар. Лекин муҳтарам отамиз ҳам, нуроний бобомиз ҳам ҳамиша «туркистонликман», деб фахрланиб яшаб келган эсалар-да, бизни айрим пайтларда «самарқандликлар» дейишганини кўриб, уқ тортиб қўярдилар. Шунча йил яшаб, барибир «самарқандликмиз» дердилар...

Бизга узоқ йиллар давомида ўзга юртдаги ватандошларимизни қашшоқ, оч-юпун, гадо деб тушунтириб келишди. У ерда гадоларни, майиб-мажруҳ ва ёрдамга муҳтожларни сира учратмадим. Одамлар нигоҳидан ҳаётдан қониқасликни уқмадим. Эҳтимол ҳис-ҳаяжонларим, ҳар бир одамнинг менга кўрсатган меҳри туфайли буни сезмагандирман. Ўғлимнинг истагини бажариб, «Сони» магнитофонини харид қилар эканман, у бамисоли қариндошнинг қариндошга совғаси каби бўлди. Сотувчига имо-ишоралар билан менда атиги 900 лира борлигини, магнитофон эса 1000 лира туришини тушунтирдим. У қўлимдаги соатни кўрсатди. Бироз юриб тўхтаб қоладиган, нари борса 30 сўм турадиган соатим унга бошқача кўринди чоғи, дарҳол ечиб бердим. Қулоғига тутиб қўлига тақди ва менга магнитофонни тутқазди. 20—30 қадам юрмай кўнглимни ҳижиллик қоплаб олди. Қандай қилиб бузуқ соатни унинг қўлига тутқазиб кетиш мумкин? Йўқ, бунинг иложи йўқ. Узр айтиб, магнитофонни қайтариб бериш керак, акс ҳолда бутун умр қийналиб юраман. Шундай қилдим ҳам. Фикримни унга базўр тушунтирдим. У эса қўлини кўксига қўйиб, қайта-қайта қуллуқ қилгач, магнитофон мендан сенга совға, уни қайтиб олмайман, соатингни ҳам қайтиб бермайман, ўзим тузатиб оламан, деди. Сўнг кўзига суртиб ва бошига қўйиб «Тошкентдан», «Самарқанддан...» деди ҳаяжон билан.

V.

Қайтишда яна Москвага учиб келдик. Тошқин кўчалар, шошқин одамлар. Бекатдагиларнинг бир-бирига туртина-суртина автобусга чиқишлари, бирор нарса харид қиламан деб навбатда турган турнақатор одамларнинг серзардалиги Тошкентга келибмиз ҳамки яна ўша таниш манзара.

Юртдошларим — бир ҳаводан баҳраманд яшаётган одамлар. Келинг, бир-бировимизни асрайлик, бирга келиш ва яшаш ҳар биримизга насиб этган экан, қачондир кетмоқ ҳам бор пешонамизда. Нега энди бир-биримизга ҳар дақиқа, ҳар дамда ғанимат эканлигимизни ҳис қилмаймиз? Елиб-югураётган аёлларни кўриб яна эзиламан.

«Тили ва қўлидан бировга ёмонлик келмайдиган инсон мусулмондир», деган ҳикмат мен бориб келган юрт одамларининг кунида ҳам, тунида ҳам ҳамиша ҳамроҳ. Мен шундай эътиқодли кишиларни кўрдим. Ишонч билан боққан чеҳраларга эзгулик ўзининг пок нурларини муҳрлаганини ҳис қилдим. Зеро муфтий Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф ҳазратлари айтганлар: «Оллоҳ хитоб қилганидек, шояди тақводор бўлсак! Тақво ейиш ва ичишдан ўзини тийиш билан бирга, барча ёмон ҳислатлардан, чунончи ёлғон сўзлаш, бировнинг кўнглини оғритиш, ноҳақ зулм қилиш, ва ҳоказолардан ҳам сақланишдир».

Мен бугунги таназзулимизни эътироф этган ҳолда умид билан такрорлайман: «Шояди тақводор бўлсак!..»

Умида АБДУАЗИМОВА

1991 — Алишер Навоий йили

ЁДЛАБ ОЛИНГ

ЭЛДИН ҚОЧИБ УЛКИ, ТУТСА ТОҒ ИЧРА ҚАРОР,
СОВУҒДА ЕРИ БУ ТОҒНИНГ ЖАВФИДА ҒОР.
ИССИҒДА МАКОНИ АНДАКИМ, ЕТМИШ ҚОР,
ОЛАМ ЭЛИНИНГ ШАҲЛИҒИДИН БОР АНГА ОР.

Навоийни тушунмоқ учун

Тил яқинд — дил яқин

БАДИЪУД-ДАҲР — замоннинг, даврнинг беназири.
БАДИҲА — бадиҳа, экспромт; ҳозиржавоблик.
БАРКИРДОР — ёмон табиатли, ёмон қилиқли, ярамас, фосиқ.
БАДКИРДОРЛИҚ — ёмон ниятлик, ёмон қилиқлик, ахлоқсизлик, ярамаслик.
БАДКОРА — ёвуз ниятли, ахлоқсиз, бузуқ.
БАДЛАҲЖА — қўпол сўзли, дағал гапли, сўзи ёқимсиз, совуқ қилиқли.
БАДМАОШ — дағал муомалали, маиший бузуқ.
БАДМАСТ — майхўр, бадмаст, кайфи тарақ.
БАДМАСТЛИҚ//БАДМАСТЛИҒ — ўта маст бўлишлик, кайфи тарақлик, бадмастлик.
БАДМЕҲР — меҳрсиз, меҳри қаттиқ, раҳмсиз, шафқатсиз; ёр, гўзал.
БАДМИЖОЗЛИҚ — қилиғи совуқлик, ёқимсизлик, мижози бузуқлик.
БАДНАФС — баднафс, нафси ёмон.
БАДНОМ — ёмон отлиқ, ёмон ном чиқарган.
БАДНОМЛИҚ//БАДНОМЛИҒ — бадномлик, шармисоэлик, ёмон отлиқ.
БАДОВОЗ — овози хунук, товуши ёқимсиз.
БАДОЕЪ//БАДОЙИЪ — ажойиб, нафис нарсалар, гўзалликлар; гўзал асарлар, нодир ижодлар.
БАДПИСАНД — номаъқул, ноўрин, маъқул бўлмайдиган; бировга ёмонлик тилайдиган, кишини хўрловчи.
БАДР — тўлин ой, ўн тўрт кунлик ой.
БАДРАНГ — туси бузуқ, ранги совуқ.
БАДРАФТОР — ёмон йўлга юрувчи, саёқ, безори.
БАДРАҚА — ҳайдалган.
БАДРЛИҚ//БАДРЛИҒ — тўлин ойлик; порлоқлик, тўлинлик; атуклик.
БАДРЎЗ — ёмон кун; бахти қаро, бахтсиз, толеъсиз.
БАДСИГОЛ — нияти бузуқ; бўҳтончи.
БАДФАОЛ — бузуқ феълли, ёмон феълли, ахлоқсиз.
БАДФЕЪЛ — феъли ёмон, баджаҳл, бадфеъл.
БАДФЕЪЛЛИК//БАДФЕЪЛЛИҒ — бадфеъллик.
БАДХОҲ — нияти бузуқ, хоҳиши бузуқ, ёмонлик хоҳловчи.
БАДХУЛҚ — ахлоқсиз, ахлоқи бузуқ.
БАДХЎ(Й) — бадфеъл, қўпол, баджаҳл, тўнг, дағал.
БАДХЎЙЛУҚ//БАДХЎЙЛУҒ — бадфеъллик, совуқ қилиқлик, қўполлик, тундлик, дағаллик,
БАДШАКЛ — бадшакл, кўриниши хунук, ўхшовсиз.
БАДШЕЪРЛИК—савияси паст, саёз, шеър ёзишлик.
БАДҲАЙЪАТ — бузуқ, бемаъни, кўриниши ёмон, хунук.
БАДҲОЛ — ҳоли ёмон, ҳоли ночор, ҳоли танг; бахтсиз; хафа.
БАДҲОЛЛИҒ — ёмон ҳоллик, ҳоли ночорлик, аҳволи танглик.
БАДҲУШ — ҳушдан кетиш, ҳушсизланиш.
БАЁЗ — оқ, оқлик; тоза, ғуборсиз.
БАЁЗИЙ — оқиш; оқ.
БАЁН — сўз, ифода, тасвир, таъриф, изҳор.
БАЖИД — астойдил, жиддий, жон-жаҳд билан.
БАЖО(Й) — яхши, ўринли, маъқул.
БАЖУЗ — бошқа, бўлак, ўзга.
БАЗА — жиноят, гуноҳ, қабоҳат.
БАЗЗОЗ — матофуруш, дўкончи.
БАЗЛ — инъом, эҳсон, ҳадия, бахшиш, сахо, туҳфа.
БАЗЛА — аския, латифа, ўткир сўз.
БАЗЛАГУ(Й) — латифа, аския айтувчи; хуштаъб одам.
БАЗМ — зиёфат, базм; шодлик, хурсандчилик даврасн, улфатчилик мажлиси.
БАЗМАФРЎЗ — базм аҳли кўнглини равшан қилувчи, ёритувчи.
БАЗМГОҲ//БАЗМГАҲ — базм жойи, айш мажлиси; айш маҳали.
БАЗМОРОЙ — мажлис, базмни безатувчи, файз берувчи.
БАЗМОРОЛИҚ — базмни безашлик, базмга оро бериш, базм зийнати бўлиш, базмни қизитиш.
БАЗМСОЗЛИҒ — базм барпо қилувчилик, базм яратувчилик.
БАИД — узоқ, йироқ.
БАЙДАҚ — шахмат пиёдаси.
БАЙЗА I — тухум.
БАЙЗА II — ўлчов атамаси, олтин доналари, миқдори.
БАЙЗАДОР — уруғлик; уруғ туғиш.

САВОДИЛ АЪЗАМ УЮШМАСИ

Жиззах шаҳридаги «Қўшчинор» масжидида жума намозидан сўнг имом-хатиб Имомназар Қосим ўғли Ўрта Осиё ва Қозоғистон мусулмонлари диния бошқармаси ҳайъатидан келган мурожаатномани ўқиб бергач, шундай деди:

— Диния бошқармаси барча масжидларда Саводил Аъзам хайрия уюшмасини тузишни, унга барча мусулмонлар аъзо бўлиб, ҳар ойда бир сўмдан бадал пули тўлаб туришларини илтимос қилаяпти. Тушган маблағ ночор, ногирон, етим ва бева-бечораларга бериб бориладн.

Мазкур масжидда кўпчилик овоз билан Бадал Нурман ўғли, Ашур Абдуғаффор ўғли ва Йўлдош Ёқуб ўғли уюшманинг бошланғич ташкилотига раис, раис муовини ва кассир қилиб сайландилар. Ўша куниёқ 200 киши аъзо бўлиб, 200 сўм бадал пули йиғилди.

А. НАБИХЎЖАЕВ,
А. ТОЖИЕВ.

«БОЙЧЕЧАК» БИЛАН «РАМАЗОН»

Ҳаммамизга болаликдан таниш бўлган Бойчечак ва Рамазон айтишлар бугунги кунда унутилиб кетган. Кўклам билан боғлиқ ушбу маросимлар дунёнинг кўпгина мамлакатларида ҳам илгаридан мавжуд бўлган ва биздагидан бошқачароқ нишонланган. Масалан, шведларнинг кўклам маросимида ўспирин йигитлар икки отлиқ тўдага бўлинишиб, ўзаро жанг қилишган. Мўйнали пўстинга бурканиб олган қиш аскарларини гулу баргларга ўранган ёз черики енгган.

Бу ғалаба базм билан нишонланган. Австрияда эса қиш ва ёз қиёфасидаги икки киши хонадонма-хонадон юриб қўшиқ айтган. Ж. Фрезер ўзининг «Олтин бутоқ» китобида оврупаликларнинг «Май» маросимини нишонлашлари ҳақида ҳикоя қилади: ёш қизлар тўда-тўда бўлишиб, май фаслини улуғловчи қўшиқлар айтиб, уйма-уй юришган; ҳар бир хонадон соҳиби пул ёки бошқа нарсалар берган. Совға улашмаган хонадонга ёмон тилак билдирилган.

...Бойчечак тутган жўрабоши кўклам сиймосини ифодалайди. Кўкламда экилган бир дона уруғ кузда хирмон-хирмон ҳосил бергани каби, кўклам сиймосига тортиқ қилинган ҳадя ҳам хонадонга беҳад қут-барака келтиради, деб ишонишган. Синчиклаб қаралса, Бойчечак маросимининг ўтиш тартиби ва қўшиқ оҳанги айнан рамазон қўшиқларини ёдга солади. Бу эса ўз-ўзидан Бойчечак маросими қайсидир даврларда Рамазон шаклига кирганлигидан далолат беради.

Одатда Рамазон ойида, айниқса ҳайит кунлари ёш-яланглар уйма-уй, маҳаллама-маҳалла, қишлоқма-қишлоқ юриб, Рамазон қўшиқларини айтишган.

Бу йил Рамазон ойи кўклам билан бирга келди. Шу сабабдан ота-боболаримиздан қолган қўшиқларни эслашни ҳар жиҳатдан хайрли деб биламиз.

РАМАЗОН ҚЎШИҚЛАРИ

Бошлоачи:
Ярамазон айтиб келдим эшигингизга,
Қўчқордай уллар берсин бешигингизга.
Рамазончилар:
Айтинг, айтинг Али шери худоға,
Салом айтинг Муҳаммад Мустапоға.
Бошловчи:
Ярамазон айтгонимизан тўямизми,
Бурунгининг нисбатини қўямизми!
Рамазончилар:
Айтинг, айтинг Али шери худоға,
Салом айтинг Муҳаммад Мустапоға.
Бошловчи:
Қўшалиқдан иргиган қўйининг изи,
Қўша рўмол беради бойдинг қизи.
Қўша рўмол берса берсин белимизга,
Мақтай-мақтай кетайлик элимизга.
Рамазончилар:
Айтинг, айтинг Али шери худоға,
Салом айтинг Муҳаммад Мустапоға.
Бошловчи:
Манкада бир оғоч бор ғадир-будир,
Худойим ўғил берсин, мулла Қидир.
Манкада бир оғоч бор боши қора,
Худойим қизлар берсин, қоши қора.
Рамазончилар:
Айтинг, айтинг Али шери худоға,
Салом айтинг Муҳаммад Мустапоға.
Бошлоачи:
Рўзани тутмағанди айладилар,
Тор уйдинг тор бурчига бойладилар.
Улла-булла деганига қўймадилар,
Бўйнига чилбир солиб қийнадилар.
Рамазончилар:
Айтинг, айтинг Али шери худоға,
Салом айтинг Муҳаммад Мустапоға.
Бошловчи:
Шул уйдинг эрганаги энгашади,
Бой минан бойбича(си) кенгашади.
Бой айтади, қўтонидан қўй берайик,
Бойбича айтади, бўхчадан тўн берайик.
Бойдинг берган қўйи
Қўтонга қочди-кетди.
Бойбичанинг берган тўни
Шамолга учди-кетди.
Рамазончилар:
Айтинг, айтинг Али шери худоға,
Салом айтинг Муҳаммад Мустапоға.
Бошловчи:
Қўшариқдан иргиган қўймикан, тулкимикан!
Икки танга отангнинг мулкимикан!
Рамазончилар:
Айтинг, айтинг Али шери худоға,
Салом айтинг Муҳаммад Мустапоға.
Бошловчи:
Шу уйдинг эрганаги чоқ-чоққина,
Тўрда бир қиз ўтирар оппоққина.
Шу уйдинг тўбасидан ой кўриппиз,
Ҳамма уйдан шу уйди бой кўриппиз.
Шу уйдинг элпинчаги, селпинчаги,
Танга тўйиб тайлайди келинчаги.
Шу уйдинг эрганаги зарангмикан,
Тўрда ўтирган чечамиз гарангмикан!
Рамазончилар олқиши:
Бўрчин-бўрчин, бўрчинбой,
Бўданадай чўрчинбой.
Товда қўйингиз жойласин,
Қумдай мойингиз қайнасин.
Жобоғадан инигизингиз
Жомғир жоасаям ўтмасин,
Сўм-сўм олтин, сўм олтин
Сувға солсаям ботмасин.
Қудай берган кенг давлат
Тапкиласаям кетмасин.
Оамин, оллоҳу акбар!

Шомирза ТУРДИМОВ,
филология фанлари номзоди.

БОШ МУҲАРРИРГА ХАТ

МИЛИЦИЯ ҲАҚИДА ФИКРИМ

МЕН «Халқ сўзи» рўзномасининг 1 февраль сонида эълон қилинган «Менинг милициям мени қўриқлайдими?» сарлавҳали, «ўз ўзини танқид» руҳида ёзилган мақолани долзарб мавзудаги муаммоли материаллардан бири деб ҳисоблайман. Хоразм вилоятининг ички ишлар бошқармаси ходими, милиция капитани Комил Тожиев қаламига мансуб бу мақолада ниҳоятда ҳаққоний гаплар ёзилган. Яширишнинг ҳожати йўқ, бошқача айтганда кундай аён ҳақиқат: милиция ўз вазифасини қониқарсиз бажараяпти. Ҳозир кўпчилик ички ишлар хизматига ўз манфаатини ўйлаб ишга кираяпти. Уларнинг асосий мақсади сиз билан мени — халқни, давлат мулкини ҳимоя қилиш ва қўриқлаш эмас, аксинча — милиционер либосидан фойдаланиб шахсий бойлик орттириш, бирор «нарса» ишлаб қолиш. Элдан беҳуда гап чиқмайди, шамол бўлмаса дарахтнинг учи қимирламайди.

Милиционер ғоят саводли, билимли бўлиши керак. Ҳозир бу соҳада ишлаётганларнинг кўпчилиги ўз исми-шарифини ҳам тўғри ёзолмайди. Бунинг устига, уларнинг қўполлиги, дағаллиги, ҳеч кимни менсимаслигини айтмайсизми! Газетангизнинг 15 февраль сонида чоп этилган «Журналист йўлида ғов» сарлавҳали мақоладаги сингари — мухбирни писанд қилмаслик воқеаси бизда ҳам хоҳлаганча содир бўлиб туради.

Менимча, газетангизнинг навбатдаги сонларидан бирида милиционерларнинг «саводхон»лиги мавзусида ҳам, суд ва прокуратураларда ўзлари қонунни бузиш билан шуғулланадиган айрим нопок ходимлар ҳаёти билан боғлиқ мавзулардаги материаллар билан ҳам дадил, мардонавор чиқишлар қилинса, айни муддао бўлар эди.

Эркин МАДРАҲИМОВ,
СССР Ёзувчилар ва Журналистлар уюшмаларининг аъзоси, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг Хоразм вилояти бўлими масъул котиби.

Таниқли шоира Саида Зуннунова номидаги Бўз педагогика билим юртида ташкил этилган «Атиргул» бадиий ҳаваскорлик ансамбли ўз мухлисларини янги куй-қўшиқ ва рақслар билан хушнуд қилиб келмоқда.
СУРАТДА: ансамблнинг бир гуруҳ иштирокчилари.
Тоҳир ҲАМРОҚУЛ олган сурат.

ЭШИТМАДИМ ДЕМАНГЛАР !

В. И. ЛЕНИН НОМЛИ СССР ХАЛҚЛАРИ ДЎСТЛИГИ САРОЙИДА
ЎЗБЕКИСТОН МАДАНИЯТ ЖАМҒАРМАСИ
ЎЗБЕКИСТОН ЛКСМ «ЁШЛАР УЙИ»
ЎЗБЕКИСТОН ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ ВА РАДИО ЭШИТТИРИШ ДАВЛАТ КОМИТЕТИ ҲАМДА ПУШЕН ОВОЗ ЁЗИШ СТУДИЯСИ ҲАМКОРЛИКДА
18—20 апрель соат 19.00 да, 19 апрель соат 16.00 ва 19.00 да
ЎЗБЕКИСТОН ССР ХАЛҚ АРТИСТИ БОТИР ЗОКИРОВ НОМИДАГИ
ЁШ ЭСТРАДА ХОНАНДАЛАРИ
ЖУМҲУРИЯТ КЎРИК-ТАНЛОВИНИ ЎТКАЗАДИЛАР

Сиз бунда ўзингиз учун янги номларни, ўзбек эстрадасининг эртанги кун юлдузларини кашф этасиз!

Сиз, азизларни 21 апрель соат 16.00 да ва 19.00 да танловимиз ғолиблари ва совриндорлари ҳамда «ЯЛЛА» ансамбли, Юлдуз УСМОНОВА, «ҚАРС» ансамбли, Нодира СУЛТОНОВА, Даврон ҒОЙИПОВ ва бошқа танлов меҳмонлари иштирокида ўтадиган

КАТТА ҲИСОБОТ ТОМОШАЛАРИГА ТАКЛИФ ҚИЛАМИЗ

Чипталар Сарой кассаларида соат 11.00 дан бошлаб сотилади.

Оммавий талабномалар қабул қилинади.

Маълумотлар олиш учун телефонлар: 46-92-13, 39-42-68, 39-46-09.

ЎҚИШГА МАРҲАМАТ!

ЎЗБЕКИСТОН ССР ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВАЗИРЛИГИ
30-ҲУНАР-ТЕХНИКА БИЛИМ ЮРТИ
1991—1992 ўқув йили учун
қуйидаги ихтисослар бўйича
ҚАБУЛ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

9-СИНФ МАЪЛУМОТИГА ЭГА БЎЛГАН ЎҚУВЧИЛАР УЧУН (ўқиш муддати 3 йил);
— тепловоз машинисти ёрдамчиси;
— электровоз машинисти ёрдамчиси;
— рефрижераторли поездларнинг чилангар устаси;
— тепловозни созловчи III разрядли чилангар-уста, тепловоз машинистининг ёрдамчиси;
— тепловозни созловчи III разрядли чилангар-электрчи, электровоз машинистининг ёрдамчиси;
— газ ва электрпайвандловчи-сантехник;

11-СИНФНИ БИТИРГАНЛАР УЧУН (ўқиш муддати — 1 йил);
— авточилангар;
— газэлектрпайвандловчи-сантехник;
— тепловозни созловчи чилангар-уста;
— тепловозни созловчи чилангар-электрчи;

СОВЕТ АРМИЯСИ САФИДА ХИЗМАТ ҚИЛИБ ҚАЙТГАН ЎРТА МАЪЛУМОТЛИ ЁШЛАР УЧУН (ўқиш муддати — 1 йил);
— рефрижераторли поездларни механик устаси;
— тепловоз машинисти ёрдамчиси;

— йўловчи вагонларининг кузатувчиси (йигит ва қизлар учун). Ўқишга қабул қилинганларга 81 сўм миқдорида стипендия берилади. Улар «Хабаровск — Москва», «Тошкент — Иркутск» поездларида ишлаб чиқариш амалиётини ўтказадилар.

— Контакт тармоқлари электр созловчиси мутахассислигини танлаган йигитлар учун ўқиш муддати 10 ой бўлиб, 120 сўм стипендия берилади. Бошқа шаҳардан келганлар ётоқхона билан таъминланади.

Билим юртини тугатганлар олий ўқув юртларига танловдан ташқари қабул қилинади, улар темир йўл транспорти ходимларига тегишли барча имтиёзлардан фойдаланадилар. Ишлаб чиқариш амалиёти даврида эса иш ҳақининг 50 фоизи берилади.

Ўқишга кирувчилар қуйидаги ҳужжатларни топширадилар: билим юрти директори номига ариза, турар жойи (ота-онасининг ишхонаси)дан маълумотнома, 10 дона фотосурат (3×4 см. ҳажмида), туғилганлиги тўғрисида гувоҳнома, паспорт ва ҳарбий билет.

Билим юрти манзилгоҳи: Тошкент шаҳри, Ленин райони, Червяков кўчаси, 12-уй. (1, 5, 26-трамвайларнинг «Фоменко кўчаси» бекати).
Телефон: 91-14-07.

Улуғ ватандошларимиз силсиласидан

Табаррук замин — Тошкент жуда қадим замонлардан бери алломалар, фозилу фузало ва шеър шуаролар юрти сифатида етти иқлимга донг таратган. Унинг қутлуғ тупроғида Толиб ибн Зокир аш-Шоший, Қаффол Шоший, Бадр Чочий, Улвий Шоший, Аямий каби забардаст шоир ва алломалар вояга етдилар. Шулардан бири тошкентлик олим, буюк ал-Хоразмийнинг истеъдодли шогирди, Бағдод «Байтул ҳикма» (ўша даврнинг фанлар академияси)сининг танг ваколатли аъзоси Толиб ибн Зокир аш-Шошийдир. Бу олим ҳақида тарихий манбаларда маълумотлар деярли учрамайди. Фақат X асрда Бағдодда битилган «Маноқиби ҳукамо» («Ҳакимлар ҳақида ривоятлар») китобида ал-Хоразмийнинг ўғли Абдуллоҳ билан Толиб орасидаги дўстлик ва муҳаббат можаросига алоқадор бир ривоят; Толибнинг илму амалдаги истеъдоди ва Бағдод уламолари орасидаги мавқеи ҳақида алоҳида бир ривоят битиб қолдирилган. Муҳтарам газетхонларни шу ривоят билан таништиришга жазм этдик.

ТОЛИБ ИБН ЗОКИР АШ-ШОШИЙ

Ривоят қилибдурларким, алломаи замон Шайхул байтул дониш Муҳаммад ал-Хоразмийнинг истеъдодли, тадбиркор ва билимдон шогирдлари орасида узоқ Шош элидан келмиш Толиб ибн Зокир аш-Шоший ўзидаги зукко ақл, хазинаи улум, ҳозиржавоблиги ва бағоят хушфеъллиги билан алломанинг диққат-эътибори ва ишончини қозонди. Боз устига Толиб Хайрул муаллимнинг суюкли фарзанди Абдуллоҳ билан бамисоли оға-инидек дўсту қадрдон эрди.

Толибнинг асли узоқ Турон элининг Шош вилоятиндин — Толиби илм иштиёқи он қадар бўлмишким, Шошдин Бағдодга пиёда сафар қилмиш. Бағдоди шарифга доҳил бўлган Толибнинг аввалига иши юришмади. Кун кечириш учун Бағдод бозорида ҳаммоллик қилмиш. Кунлардан бирида бозорчи юкини кўтариб уйига элтмиш. Уй соҳиби фозил ва тавфиқли шахс экан, Толибни андак ҳордиқ олишга таклиф этмиш.

Уй эгаси гап орасида Толибни саволга тутиб, не ерлик эканини сўраб-суриштирмиш. Толиб ҳам уй эгасининг гап оҳангидаги меҳру шафқат ва самимийликдан масрур бўлиб, ўзининг қайси элдан эканин, нима сабабдан бу ерларга келиб қолганин батафсил сўзлаб бермиш. Хуштабиат ва зукко соҳиби хона демишки:

— Эй толиби илм йигит, давлатим бисёр, бироқ ўғлим йўқ. Шу бугундан бошлаб менга фарзандлик адосида бўл. Жуда ҳушёр ва ботамиз кўринасан. Бағдодда сен каби толиби илмлар учун махсус «Мадрасаи шиблия» («Ёш толиби илмлар» мадрасаси) мавжуд. Оғайим (акам) уйда мударрис. Сени ўша ерга жойлаштирурман. Кундалик сарф-харажатдан, кийим-кечак ва емак-ичмакдан ташвиш тортма. Шояд пешонанг ярқираб, вақти келиб Шайхун замони устоз Хайрул муаллимнинг назарига тушсанг. Ғойибдан келиб бошига қўнмиш бахт қушидан Толиб андак маҳол довдираб қолди. Эс-ҳушини йиғиб олгач, ўрнидан туриб, соҳиби хонага минг бор қуллуқ қилди. Бу беназир саховатли киши — Бағдоднинг илму фазилатли тожир (савдогар)ларидан бўлмиш Тожиддин ибн Яҳё эрди.

...Шу тариқ Толиб Бағдоднинг Шиблич мадрасасида муқим бўлди. Илми риёзиёт, илми фалакиёт, илми муҳандис, илми тиб, илми ҳикмат, илми мантиқни кунт билан ўрганишга киришди. Илму амал бобида жуда тез илгарилаб кетди. Орадан тўрт-беш йил ўтмасданоқ мадрасанинг етукли талабаси сифатида эзгу ном қозонди.

Ўша даврдаги (ақодди илм) илмий қоидаларга мувофиқ ҳар икки-уч йилда Шиблич мадрасасининг истеъдодли талабалари Халифа Маъмун ар-Рашид ва уламолар томонидан имтиҳон қилинардилар. Шундай имтиҳон палласида Толиб Хайрул муаллимининг эътиборини қозонди. Устоз Толибни ўз мадрасаи хилофотига (салтанатнинг бош мадрасаси) қабул қилди. Устоз раҳбарлигида Толиб чуқур билимдон бўлиб етишди. Айниқса, илми риёзат, илмий фалакиёт бобида яхши натижалар кўрсатди. Устозининг ишончини қозонди. Ўғли Абдуллоҳ билан оға-инидек қадрдонлашиб кетди. Шу йўсин ўзи ҳам устозининг тавсияси ва раҳнамолигида илми риёзиёт, илми фалакиёт ва илми муҳандисликка оид бир неча китобот тасниф этди.

Бағдод чеккасида устоз бунёд қилган расадхона учун муҳим бир устурлабич асбобини кашф этдиким, мазкур устурлабич шарофатидан расадхонада олиб борилаётган ишлар тезлашиб кетди. Толиб қаламига мансуб «Жадидан устурлобия» (янги астрономик асбоб), «Шарҳи «Зиж ас-Хоразмий» (Ал-Хоразмийнинг «Зиж» китобига изоҳлар) китоблари замона уламолари орасида катта шов-шувларга сабаб бўлди. Айниқса мазкур китобларнинг устоз томонидан қизғин маъқулланиши ва унинг мақтовига сазовор бўлиши Толиб учун уламолар орасида беҳад обрў келтирди.

Устозининг тавсиясига мувофиқ халифа Маъмун ар-Рашид Толибни мадрасаи хилофотга катта мударрис этиб тайинлади. Толиб илму амал бобида Хайрул муаллимининг энг яқин ёрдамчиларидан бўлиб қолди.

Толиб ибн Зокир аш-Шоший бадиий табъа соҳиби эрди. Битилмуш ашъорин тўплаб, кичик бир девон тасниф этиб, «Девони Толиб» деб аталмиш.

Толиб Хайрул муаллимининг вафотидан сўнг унинг ўғли Абдуллоҳ билан мадрасада ва расадхонада ишларни давом эттириб, устоз вафотидан 32 йил ўтгач, 81 ёшида тангри раҳматига бормиш.

Толибнинг бадъи табъидин кўп жонфиво абётлар бунёдга келмиш.

Калса бир саскин самодин,
Чочдин оғиз айласа,
Титратиб муштоқ дил, оҳанги
«Бўз» соз айласа.
Бўлса ойин жаҳон, жамшид
жоми бир нафас,
Чос бўстонига руҳ бир
лаҳза парвоз айласа.
Ёз фасли боғ аро кезсам
шабода сар-сари,
Қўшним «Ҳой имсан!» деб
тунда овоз айласа.
Чочдан йўқтур гулистон
етти иқлимда баса,
Ҳур янглиғ товланиб ким
рақси танноз айласа.
Ўртабон ҳажри ватан
бағримни ваҳ қон айлади,
Кошки, руҳим чарх уриб,
кўкларда шаҳбоз айласа.
Ким келтурса Чоч хокин
Толибга туҳфа айлабон,
Кўзларимга суртубон, оҳ
сурма оз-оз айласа.

Ҳа, шунча обрў, иззат-эҳтиромга қарамай Толиб Шоший шеърларида она-юрт соғинчи, ватан иштиёқи абётининг ҳар мисрасидан сиркиб турибди.

Муҳсин ЗОКИРОВ,
филология фанлари номзоди.

Бош муҳаррир: Аҳмаджон МУХТОРОВ.
Таҳрир ҳайъати: Анвар ЖЎРАБОЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Абдували ИМОМАЛИЕВ, Йўлдош ИСМОИЛОВ, Тоҳир МИРҲОДИЕВ, Турғун НАЗАРОВ (масъул котиб), Ҳабибулла ОЛИМЖОНОВ, Абдукарим РАҲИМБЕРДИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Азим СУЮН, Тоиба ТЎЛАГАНОВА, Муҳтарама УЛУҒОВА, Сайди УМИРОВ, Норбобо ШАҚАРОВ, Муҳаммад Содиқ Муҳаммад ЮСУФ, Ориф ЮНУС.
МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700000, ГСП
Тошкент шаҳри, Ленинград кўчаси, 19-уй.
Босишга топшириш вақти 21.00
Босишга топширилди 22.00.
Индекс: 64608. 5233-буюртма
Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ ордени босмахонаси.
1 2 3 4 5/6 7 8 9 10 11 12